

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FAKULTA TĚLESNÉ KULTURY

TEORIE A PRAXE VÝCHOVY K POŽÁRNÍ OCHRANĚ V SOULADU
S OCHRANOU OBYVATELSTVA NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Diplomová práce

Autor: Bc. Alexandra Ponikelská

Studijní obor: Aplikované pohybové aktivity

Typ studia: Prezenční

Vedoucí práce: doc. Ing. Jaromír Novák, CSc.

Termín odevzdání práce: 16. 4. 2019

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora:	Bc. Alexandra Ponikelská
Název diplomové práce:	Teorie a praxe výchovy k požární ochraně v souladu s ochranou obyvatelstva na základních školách
Pracoviště:	Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Katedra sportů
Vedoucí diplomové práce:	doc. Ing. Jaromír Novák, CSc.
Rok obhajoby:	2019

Abstrakt: V této diplomové práci se budu zabývat tématy týkající se výchovy k požární ochraně v souladu s ochranou obyvatelstva. V práci popíši, jak vypadá teorie této výchovy a jak vypadá následná praxe na základních školách. Popíši význam požární ochrany a ochrany obyvatelstva. Vyjmenuji, kdo se výchově k požární ochraně věnuje. Vysvětlím pojmy, které se pojí s výchovou k požární ochraně a ochraně obyvatelstva.

Klíčová slova: Požární ochrana, ochrana obyvatelstva, výchova, Integrovaný záchranný systém, Hasičský záchranný sbor, mimořádná událost

Souhlasím s půjčováním závěrečné písemné práce v rámci knihovnických služeb.

Bibliographical identification

Author's first name and surname: Bc. Alexandra Ponikelská

Title of the master thesis: The theory and practice of fire protection education in accordance with the civil defence in primary schools

Department: Palacky University, Faculty of Physical Culture, Department of Sports

Supervisor: doc. Ing. Jaromír Novák, CSc.

The year of presentation: 2019

Abstract: I would like to concern about themes, which are regarding education of fire protection in keeping with civil defence. I will describe how the theory of this education looks and how the following practice in primary schools looks. In the introduction I will describe the importance of fire protection and civil defence. I will name who is dedicated to education of fire protection. I will explain concepts related to education for fire protection and civil defence.

Keywords: Fire protection, civil defence, education, Integrated Rescue System, Fire department, emergency situation

I agree with lending the thesis within the librarian services.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Teorie a praxe výchovy k požární ochraně v souladu s ochranou obyvatelstva na základních školách“ zpracovala sama, pod pohledem doc. Ing. Jaromíra Nováka, CSc. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Olomouci dne 16. 4. 2019

.....
Bc. Alexandra Ponikelská

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu docentu Ing. Jaromíru Novákovi, CSc. za odborné vedení, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce. Mé díky patří také nejmenované základní škole v Olomouci za umožnění spolupráce a provedení výzkumu pro praktickou část mé diplomové práce. Děkuji také rodině za pomoc a umožnění magisterského studia.

Obsah

1.	ÚVOD	8
2	SYNTÉZA POZNATKŮ	9
2.1	LEGISLATIVA	9
2.1.1	ZÁKON Č. 240/2000 SB., O KRIZOVÉM ŘÍZENÍ.....	9
2.1.2	ZÁKON Č. 239/2000 SB., O INTEGROVANÉM ZÁCHRANNÉM SYSTÉMU.....	9
2.1.3	ZÁKON Č. 133/1985 SB., O POŽÁRNÍ OCHRANĚ	10
2.1.4	KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA	10
2.1.5	KONCEPCE VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ.....	12
2.1.6	KONCEPCE PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÉ ČINNOSTI	13
2.2	ZÁKLADNÍ POJMY	15
2.2.1	POŽÁRNÍ OCHRANA	15
2.2.1.1	Odpovědnost za požární ochranu	15
2.2.1.2	Poskytované činnosti v požární ochraně	16
2.2.2	OCHRANA OBYVATELSTVA.....	17
2.2.2.1	Úkoly ochrany obyvatelstva	20
2.2.2.2	Co patří do ochrany obyvatelstva?	20
2.2.2.3	Působnost jednotlivých orgánů a institucí v oblasti ochrany obyvatelstva.....	23
2.2.3	INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM.....	27
2.2.3.1	Základní složky IZS	28
2.2.3.2	Ostatní složky IZS	28
2.2.4	HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR	29
2.2.5	MIMOŘÁDNÁ UDÁLOST	31
2.2.6	KRIZOVÁ SITUACE	32
2.2.6.1	Krizový stav	34
2.3	TEORIE POŽÁRNÍ OCHRANY	35
2.3.1	SOUČASNOST VÝUKY POŽÁRNÍ OCHRANY	36
2.3.2	FORMY VÝUKY PO	37
2.3.3	CÍLE A ÚKOLY VÝCHOVY K POŽÁRNÍ OCHRANĚ.....	38
2.3.4	STRUKTURA VÝCHOVY K POŽÁRNÍ OCHRANĚ	40
2.3.5	ČINITELÉ PODÍLEJÍCÍ SE NA VÝCHOVĚ K POŽÁRNÍ OCHRANĚ.....	46
2.4	VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY	48
2.4.1	HASÍK.....	48
2.4.1.1	Charakteristika programu Hasík.....	48
2.4.1.2	Vývoj programu	49
2.4.1.3	Cíle programu.....	49
2.4.1.4	Příprava instruktorů	49
2.4.1.5	Působení instruktorů na školách.....	50
2.4.1.6	Další formy propagace	50
2.4.1.7	Seznam potřebné výstroje a pomůcek nezbytných k realizaci programu	50
2.5	POŽÁRNÍ OCHRANA OČIMA DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	52

3	CÍL PRÁCE	55
4	METODIKA	56
4.1	APLIKOVANÁ METODA.....	56
4.2	HYPOTÉZY.....	56
	PRAKTICKÁ ČÁST	57
5	VÝSLEDKY	58
5.1	CELKOVÁ ÚSPĚŠNOST	58
5.2	VYHODNOCENÍ ODPOVĚDÍ.....	58
6	DISKUZE	67
7	ZÁVĚR.....	69
8	SOUHRN.....	70
9	SUMMARY	72
	REFERENČNÍ SEZNAM.....	74
	PŘÍLOHA P I.....	77

1. ÚVOD

Protože již třetím rokem pracuji s dětmi v praxi jako trenérka plavání, vím, jak důležitá je prevence. Ať už se jedná o prevenci zranění, nebo prevenci při vzniku mimořádné události. Vzhledem k tomu, že jsem tři roky studovala na Fakultě tělesné kultury obor ochrana obyvatelstva, dost často přemýšlím s „ochranářským“ pohledem na věc. Jednou mi v práci v hlavě bleskla myšlenka, co by se dělo, kdyby vznikla mimořádná událost. Například kdyby začalo hořet. Já, jakožto student ochrany obyvatelstva, bych věděla, jaký je postup při takové situaci. Ale vědí to děti, které učím plavat? Vědí to mí kolegové? Kdyby taková situace vznikla, dokázali bychom bezpečně uchránit všech sto dětí, za které v tu chvíli neseme společně s jejich učitelkami zodpovědnost? Ve škole se pak nachází mnohonásobně víc dětí, než na bazéně. Proto je prevence ve škole nezbytná a každé dítě by mělo vědět, jak se při vzniku mimořádné události chovat a co dělat. Rozhodla jsem se věnovat ve své praktické části diplomové práce dětem na základních školách.

V první kapitole vyjmenuji zákony, vyhlášky a dokumenty, o které jsem se při psaní své práce opírala a z nichž jsem čerpala. V druhé kapitole se budu věnovat vysvětlení základních pojmů, které se pojí s tématem mé diplomové práce. Jedná se o pojmy jako je například požární ochrana, ochrana obyvatelstva, mimořádná událost, Integrovaný záchranný systém, nebo hasičský záchranný sbor.

V kapitole č. 3 se budu věnovat tomu, kdo má na starosti výchovu k požární ochraně. Budu zjišťovat, kdo má ve své kompetenci vzdělávat děti na základních školách o tématech požární ochrany. Budu zjišťovat, jak vypadá struktura výuky požární ochrany a co by měla obsahovat, aby byla dostatečná pro informovanost žáků. Vyjmenuji, jaké jsou cíle a úkoly této výchovy. V této kapitole zmíním a krátce popíši programy, které se zaměřují na vzdělávání dětí na téma požární ochrany.

Čtvrtou kapitolu své práce věnuji praktické části, v níž popíši mnou sestavený dotazník na dané téma. Osobně navštívím nejmenovanou základní školu v Olomouci a budu pokládat dětem otázky na téma požární ochrany a budu zjišťovat jejich informovanost a vědomosti na tohle téma.

2 SYNTÉZA POZNATKŮ

2.1 LEGISLATIVA

Při vzniku mimořádné události hraje největší roli prevence a připravenost. Ať jde o složky Integrovaného záchranného systému, osoby přímo zúčastněné mimořádné události, osoby, které se podílí na pomocných záchranných pracích nebo oběti mimořádné události, je nutné znát problematiku ochrany obyvatelstva. Problematiku obsahují právní normy, které jsou součástí právního řádu České republiky. V následujících kapitolách jsem vybrala zákony, které se úzce vážou k tématu mé diplomové práce, a přiblížím, co tyto zákony obsahují a čím jsou nezbytné pro dané téma.

2.1.1 Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení

Tento zákon stanoví působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků. Vymezuje práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením.

Zákon definuje krizové řízení jako souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešením, nebo ochranou kritické infrastruktury.

Ze zákona vyplývá, že fyzická osoba pobývající na území České republiky má právo na nezbytné informace o připravovaných krizových opatřeních k ochraně jejího života, zdraví a majetku. Dále zákon obsahuje, čeho je fyzická osoba v době krizového stavu povinna. Fyzická osoba však není povinna plnit krizová opatření, je-li při jejich plnění ohrožen vlastní život nebo život jiných osob.

Smyslem a účelem zákona je stanovení práv a povinností občana České republiky ve smyslu krizového řízení.

2.1.2 Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému

Zákon definuje ochranu obyvatelstva jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku.

Mimořádnou událostí zákon definuje škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

Ze zákona vyplývá, že fyzická osoba pobývající na území České republiky má právo na informace o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva a na poskytnutí instruktáže a školení ke své činnosti při mimořádných událostech. Zákon obsahuje povinnosti fyzické osoby, které však může odmítnout, pokud by tím ohrozila život nebo zdraví vlastní nebo jiných osob anebo pokud jí v tom brání důležité okolnosti, které by zjevně způsobily závažnější následek než ohrožení, kterému se má předcházet (Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému).

Smyslem tohoto zákona je vymezení práv a povinností občanů ČR, vyjmenování základních a ostatních složek IZS a jejich použití při provádění záchranných a likvidačních prací, dále postavení a úkoly státních orgánů územních samosprávných celků při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací.

2.1.3 Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně

Účelem zákona je vytvořit podmínky pro účinnou ochranu života a zdraví občanů a majetku před požáry a pro poskytování pomoci při živelných pohromách a jiných mimořádných událostech stanovením povinností ministerstev a jiných správních úřadů, právnických a fyzických osob, postavení a působnosti orgánů státní správy a samosprávy na úseku požární ochrany, jakož i postavení a povinností jednotek požární ochrany.

Každý je povinen počínat si tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku požáru, neohrozil život a zdraví osob, zvířata a majetek; při zdolávání požárů, živelných pohrom a jiných mimořádných událostí je povinen poskytovat přiměřenou osobní pomoc, nevystaví-li tím vážnému nebezpečí nebo ohrožení sebe nebo osoby blízké anebo nebrání-li mu v tom důležitá okolnost, a potřebnou věcnou pomoc.

Dle tohoto zákona se podílí na preventivně výchovné činnosti Hasičský záchranný sbor, obec a obecní úřad, Občanská sdružení, veřejně prospěšné organizace a jiné orgány a organizace působící na úseku požární ochrany, ministerstvo na úseku požární ochrany (Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně).

2.1.4 Koncepte ochrany obyvatelstva

Vzhledem k závazkům vyplývajícím pro ČR z mezinárodních úmluv a dokumentů, schválila vláda „Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015“.

V únoru 2008 vyhodnotila plnění úkolů stávající koncepce a schválila novou Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020. Usnesením vlády České republiky ze dne 23. 10 2011 č. 805 byla přijata „Koncepte ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030“. Koncepte není pouze závazkem ČR, koncepte je dokumentem velmi důležitým pro občany České republiky, pro naši vlast.

Dle Doležela, Kyseláka, Míky a Nováka (2014) Koncepte ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 představuje klíčový dokument popisující systém ochrany obyvatelstva v celé jeho multiresortní šíři a komplexnosti. Formuluje základní principy ochrany obyvatelstva a definuje její významné oblasti a nástroje, prostřednictvím kterých je prakticky realizována. Připravenost systému čelit současným i předvídatelným bezpečnostním hrozbám a s nimi spojeným mimořádným událostem a krizovým situacím už si dále nevystačí s „pouhým“ nasazením sil a prostředků bezpečnostních složek státu. Je potřeba hledat nové cesty, nástroje a postupy spočívající zejména v efektivním zapojení všech subjektů, které jsou schopny tomuto systému napomoci.

OBSAH „KONCEPCE“

1. poslání a rámec ochrany obyvatelstva,
2. analýza současného stavu:
 - síly
 - věcné zdroje
 - úkoly ochrany obyvatelstva
 - krizové řízení
 - výchova a vzdělávání
 - věda a výzkum, vývoj, inovace
 - závěr analytické části
3. strategické cíle a priority ochrany obyvatelstva do roku 2030,
4. koncepce rozvoje významných oblastí ochrany obyvatelstva,
5. základní úkoly pro realizaci stanovených priorit ochrany obyvatelstva,
6. závěr.

Lidstvo bylo po celou dobu existence ohrožováno celou řadou nebezpečí. Zprvu se jednalo zejména o živelné katastrofy, sociální, náboženské i etnické střety, často přerůstající ve válečné konflikty. Později přibýly průmyslové havárie a s rozšiřováním moderních technologií se přidaly hrozby v podobě nezvládnutí nově vyvíjených

technologií, jako jsou například jaderná energie, genové manipulace nebo informační technologie. S postupující globalizací se ohrožení společnosti zvyšuje zejména s rostoucí snahou o maximalizaci zisku bez ohledu na udržitelný rozvoj území. Spolu s globalizací postupuje ruku v ruce i hrozba terorizmu (Doležel, Kyselák, Mika, Novák, 2014).

Doležel, Kyselák, Mika a Novák (2014) považují „Koncepci“ za nezpochybnitelnou a neopomenutelnou součást bezpečnostního systému ČR. K uchránění života, majetku a životního prostředí před dopady události se považuje za důležité zejména důsledné vytváření potřebných materiálních, technických, organizačních a legislativních podmínek pro přípravu a realizaci preventivních opatření zaměřených do oblasti minimalizace rizika, vzniku a rozsahu následků mimořádné události a krizových situací.

2.1.5 Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení

Tento dokument byl poprvé přijat v roce 2001 a řešil vzdělávání osob s oprávněním rozhodovat nebo se podílet na rozhodování v oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva nebo vykonávají činnosti v této oblasti jako svou profesi. Po reformě veřejné správy a změnách v přípravě a vzdělávání zaměstnanců ve správních úřadech a úředníků územních samosprávných celků schválila Bezpečnostní rada státu usnesením č. 14 ze dne 16. listopadu 2004 aktualizovanou Koncepci vzdělávání v oblasti krizového řízení. Tento dokument pak v plné míře nahradila nová Koncepce vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení, která byla schválena usnesením vlády ČR dne 10. července 2017.

Podle dokumentu je ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot spolu se zajištěním svrchovanosti, územní celistvosti a ochranou demokratických základů České republiky základní povinností státu.

OBSAH „KONCEPCE“

1. Úvod,
2. zhodnocení současného stavu,
3. koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení,
4. koordinace vzdělávacího procesu,
5. harmonogram prací,
6. finanční zajištění,
7. závěr.

Hlavním cílem koncepce je systémové řešení příprav osob ve dvou úrovních, a to získání kvalifikace cestou vyššího odborného vzdělávání či vysokoškolského vzdělávání, nebo v rámci dalšího profesního vzdělávání (retriever from: <https://www.hzscr.cz/clanek/vzdelavani-v-oblasti-krizoveho-rizeni.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>).

2.1.6 Koncepce preventivně výchovné činnosti

V rámci prevence a ochrany životů a zdraví vznikla „Koncepce preventivně výchovné činnosti“, která byla vydána Hasičským záchranným sborem dne 27. 10. 2005. „Koncepce“ obsahuje program, jehož náplň tvoří preventivní informace z oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva. Rovněž předkládá návrhy k zajištění personálních, materiálních a technických požadavků pro realizaci cílů stanovených v uvedených oblastech. Preventivně výchovnou činnost zabezpečuje HZS na základních školách v České republice. Koncepce je zveřejněna na webové stránce (retriever from: http://www.hzsmsk.cz/prevence/pvc_koncepce.php).

OBSAH „KONCEPCE“

1. Témata hodin a časový rozvrh pro žáky I. stupně ZŠ,
2. témata hodin a časový rozvrh pro žáky II. stupně ZŠ,
3. průběh realizace preventivně výchovné činnosti na ZŠ v letech 2004 – 2005,
4. grafické schéma vazby mezi dvojicí aktivistů a koordinátorem,
5. grafické znázornění návaznosti kurzů,
6. harmonogram úvodního kurzu,
7. harmonogram lektorského kurzu,
8. přehled počtu aktivistů,
9. potřebný počet aktivistů,
10. seznam potřebné výstroje a pomůcek nezbytných k realizaci programu,
11. počty propagačních materiálů a finanční rozpočet,
12. způsob odměňování aktivistů.

Shrnutím této kapitoly bych chtěla podotknout, že legislativa je velmi důležitou součástí každého systému. Díky zákonům jsou vymezeny práva a povinnosti všech občanů či skupiny lidí. Díky nim může být systém funkční a efektivní. Každý z nás musí znát a dodržovat povinnosti vyplývající ze zákonů a neznalost zákona neomlouvá. Znamená to,

že každý občan odpovídá za své skutky a činy. O to horší je skutečnost, že jsou mezi námi lidé, kteří vědomě zákony porušují. K uvedení příkladu zmíním ustanovení vyhl. č. 246/2001 Sb., o požární prevenci, které říká: „Stanoví-li tak schválené posouzení požárního nebezpečí nebo dokumentace požární ochrany zpracovaná na základě stanovení podmínek požární bezpečnosti, prověřuje se účinnost opatření uvedených v požárních poplachových směrnicích nejméně jednou za rok formou cvičného požárního poplachu". To znamená, že pokud je stanoveno dokumentací požární ochrany, že je nutné provádět cvičný požární poplach, musejí jej firmy (včetně škol a dalších institucí) pravidelně provádět.

Druhá věc je potom to, jaký postoj má vedení školy k zákonům. V teorii by škola měla nejméně jednou ročně provést cvičný požární poplach. Jak je to v praxi? Na vlastní uši jsem se dozvěděla, že tomu tak není. Jsou to opět neoficiální průzkumy s naprostou anonymitou. Paní učitelka z nejmenované základní školy mi mezi řečí povídá: „Jo takový ten nácvik evakuace? Ten děláme tak jednou za 5 let“. Pokud děti chodí na základní školu devět let, znamená to tedy, že si cvičný požární poplach na vlastní kůži zažijí pouze jednou? Pokud se záznam o cvičném poplachu musí objevit každý rok v požární knize, co tam tedy píší školy, které cvičný požární poplach nedělají? Jak je tohle vůbec možné? Buď tato paní učitelka chyběla čtyři roky po sobě v den, kdy se konal cvičný požární poplach, nebo dochází k ignorování zákona a takhle by to rozhodně být nemělo.

2.2 ZÁKLADNÍ POJMY

2.2.1 POŽÁRNÍ OCHRANA

Definici pojmu požární ochrana (dále jen PO) v žádném právním předpise nenajdeme, pro mou práci je však tento pojem velmi důležitý a stěžejní. Lze říci, že PO je souhrn technicko-organizačních opatření k zabránění vzniku požáru nebo výbuchu s následným požárem, k ochraně osob, zvířat a majetku v případě vzniku požáru a k zamezení jeho šíření (retrieved from: <https://www.bozp-bezpecnost.cz/pozarni-ochrana>).

Následky požárů bývají často tragické nejen pro jednotlivce, ale i pro společnost. Proto je nutná určitá regulace k zajištění požární bezpečnosti, která se vztahuje na všechny fyzické i právnické osoby, ale i orgány státní správy a samosprávy.

Dle Průchy (2007) tvoří požární ochrana jednu z oblastí veřejné správy, která je obecně vykonávána v různých formách. Mezi právní formy realizace veřejné správy řadíme především vydávání normativních správních aktů, které obsahují obecně závazná pravidla chování vztahující se na obyvatelstvo. Tato odvozená normotvorba slouží ke kvalifikovanému provádění a konkretizaci dvou hlavních zákonů, které jsou v oblasti PO aplikovány (Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně; Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky).

Protože velkou část mé práce obsahuje pojem „požární ochrana“, v dalším odstavci vysvětlím, co znamená slovo „požár“ a proč je nutné tomuto živlu zabránit ve vzniku, v šíření nebo ke zmírnění jeho následků.

POŽÁR = Vyhláška Ministerstva vnitra č. 246/2001 Sb., o požární prevenci definuje požár takto: „Pro účely požární ochrany se za požár považuje každé nežádoucí hoření, při kterém došlo k usmrcení či zranění osob nebo zvířat, anebo ke škodám na materiálních hodnotách. Za požár se považuje i nežádoucí hoření, při kterém byly osoby, zvířata nebo materiální hodnoty nebo životní prostředí bezprostředně ohroženy.“

2.2.1.1 Odpovědnost za požární ochranu

Za plnění povinností na úseku požární ochrany u právnických osob odpovídá statutární orgán a u podnikajících fyzických osob tyto osoby nebo jejich odpovědný zástupce. Provozuje-li činnost v prostorách více právnických osob nebo podnikajících fyzických osob, plní povinnosti na úseku PO na místech, které užívají společně, vlastník těchto prostor, není-li smlouvou mezi nimi sjednáno jinak. Součástí smlouvy musí být i

určení osoby odpovědné za plnění povinností na úseku PO (Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně).

2.2.1.2 Poskytované činnosti v požární ochraně

Aby byla požární ochrana v naší zemi efektivní, v rámci ministerstva vnitra jsou poskytovány činnosti, jako například:

- provádění školení v PO dle požadavků vyhlášky MV č. 246/2001 Sb. a dle tematického plánu školení: školení zaměstnanců o požární ochraně, školení vedoucích zaměstnanců v požární ochraně, odbornou přípravu zaměstnanců zařazených do preventivních požárních hlídek a odbornou přípravu preventistů požární ochrany včetně stanovení rozsahu a obsahu školení. Tento bod je velmi důležitý pro mé téma. Znamená to, že každá škola má povinnost na proškolení zaměstnanců v rámci požární ochrany, tudíž teoreticky by měl každý učitel a zaměstnanec školy vědět, jak se zachovat při vzniku mimořádné události (požár),
- provádění pravidelných preventivních požárních prohlídek ve smyslu vyhlášky Ministerstva vnitra č. 246/2001 Sb,
- zpracování, vedení a aktualizace dokumentace požární ochrany v souladu s vyhl. MV č. 246/2001 Sb.; např.:
 - *dokumentace o začlenění do kategorie činností se zvýšeným požárním nebezpečím,*
 - *stanovení organizace zabezpečení požární ochrany,*
 - *požární řád,*
 - *požárně poplachové směrnice,*
 - *požární evakuační plán,*
 - *dokumentace zdolávání požárů - operativní karta,*
 - *dokumentace o provedeném školení zaměstnanců a odborné přípravě preventivních požárních hlídek a preventistů požární ochrany; tematické plány a časové rozvrhy školení zaměstnanců a odborné přípravy;*
 - *požární kniha,*
- pravidelná kontrola výše uvedené dokumentace v souladu s vyhl. MV č. 246/2001 Sb. nejméně jednou za rok,
- odborná spolupráce při stanovení opatření k zabezpečení prací v prostorech se zvýšeným nebezpečím vzniku požáru nebo výbuchu,

- odborné metodické řízení činnosti pracovníků pověřených plněním úkolů na úseku požární ochrany,
- u oprav, při kterých se používá otevřeného ohně (svařování, pálení, broušení apod.), navrhnutí opatření v souladu s vyhláškou MV č. 87/2000 Sb., kterou se stanovují podmínky požární bezpečnosti při svařování a nahřívání živců v tavných nádobách,
- zabezpečení ostatních prostředků požární ochrany včetně vybavení pracovišť potřebnými výstražnými a bezpečnostními značkami a tabulkami se zaměřením na PO,
- účast při provádění cvičných požárních poplachů,
- zajištění všech druhů hasicích přístrojů.

Opět je velmi pěkné číst, jaká je teorie. Například bod, ve kterém zmiňují každoroční povinnost na proškolení zaměstnanců školy. Z tohoto bodu pak vyplývá, že každý zaměstnanec školy by měl vědět, jak se zachovat například při vzniku požáru. Jedna věc je vědět, co jsou to nouzové východy, ale vědí všichni zaměstnanci, kde se ve škole nachází nouzové východy? Opět narážím na spojení teorie a praxe. V teorii se může jevit, že všichni vědí, o čem je řeč. Ovšem nastane mimořádná situace. A vybaví se člověku přednáška, kterou absolvoval před několika měsíci? Nebo by se mu lépe vybavilo, když si společně se všemi zaměstnanci a vedením školy ukazovali kde přesně je nouzový východ? Který hasicí přístroj se nachází v jakém patře? Praxe je neodlučitelnou součástí teorie.

2.2.2 OCHRANA OBYVATELSTVA

Protože je požární ochrana součástí ochrany obyvatelstva a ochraně obyvatelstva jsem se věnovala tři roky svého bakalářského studia na Fakultě tělesné kultury, v následující části své práce vysvětlím pojem „Ochrana obyvatelstva“. Jelikož jsem čerpala z více pramenů, uvedu více definicí tohoto pojmu.

= Ochrana obyvatelstva je plnění úkolů v oblasti plánování, organizování a výkonu činností za účelem předcházení vzniku, zajištění připravenosti na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení; ochranou obyvatelstva je dále plnění úkolů civilní obrany (Ženevské úmluvy z 12. srpna 1949).

= Zákon č. 239/2000 Sb., o IZS ochranou obyvatelstva rozumí plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku.

= Ochrana obyvatelstva představuje nezpochybnitelnou součást bezpečnostního systému ČR, jehož základní funkcí je integrovat, koordinovat a řídit jednotlivé složky a pružně reagovat na vzniklé hrozby.

Cílem je nastavit bezpečnostní systémy a jejich právní rámec tak, aby všechny zainteresované složky disponovaly dostatečným množstvím efektivních práv a nástrojů k jejich zvládnutí. Zároveň je potřeba revidovat a nově nastavit systém povinností tak, aby se všechny součásti bezpečnostního systému, včetně obyvatel a soukromých subjektů, na ochraně obyvatelstva aktivně podílely (Koncepce ochrany obyvatelstva).

= Ochrana obyvatelstva je širokou „multiresortní“ disciplínou, kterou není možné vysvětlovat a řešit jen jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva (ve vazbě na Ženevské úmluvy z 12. srpna 1949), ale jako soubor činností a úkolů odpovědných orgánů veřejné správy, právnických a podnikajících fyzických osob a také občanů, které vedou k zabezpečení ochrany života, zdraví, majetku a životního prostředí, v souladu s platnými právními předpisy. Úkoly jednotlivých orgánů jsou nepřenositelné a jejich plnění vyplývá z konkrétních ustanovení právních předpisů. Jako příklad je možné uvést:

- varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva v gesci Hasičského záchranného sboru České republiky (HZS ČR),
- zabezpečení veřejného pořádku v gesci Policie ČR, - ochrana života a zdraví obyvatel v gesci Ministerstva zdravotnictví a krajů,
- zvládnání povodňových rizik v gesci Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zemědělství a jednotlivých povodňových orgánů,
- zabezpečení fungování státní správy a samosprávy při mimořádné události nebo krizové situaci v gesci jednotlivých orgánů veřejné správy a další.

Tento výčet je pouze příkladný a nepředstavuje výčet všech působností při přípravě na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení (Koncepce ochrany obyvatelstva).

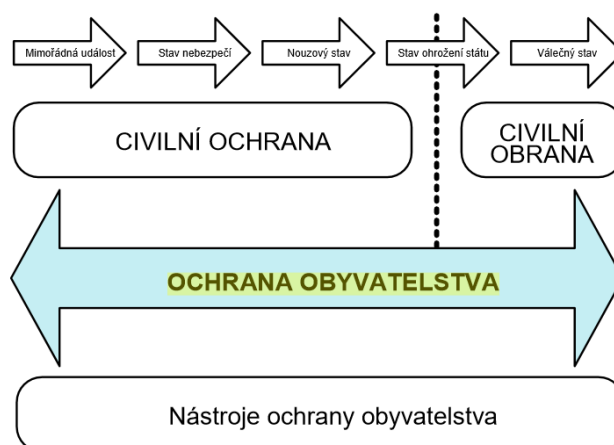
Obecnou koordinační roli v oblasti ochrany obyvatelstva plní zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů Ministerstvo vnitra.

Civilní ochrana je souhrn činností a postupů věcně příslušných orgánů a dalších zainteresovaných orgánů, organizací, složek a obyvatelstva, prováděných s cílem

minimalizace negativních dopadů možných mimořádných událostí a krizových situací na zdraví a životy lidí a jejich životní podmínky (retriever from: <https://www.mvcr.cz/clanek/civilni-ochrana.aspx>).

Všechny definice mi dávají smysl, nejvýznamnější mi však přijde část třetí definice: „základní funkcí je integrovat, koordinovat a řídit jednotlivé složky a pružně reagovat na vzniklé hrozby.“ Koordinace jednotlivých složek IZS je každodenní rutina, je to absolutní základ každé mimořádné události a bez koordinace složek IZS by průběh záchranných a likvidačních prací byl složitý a komplikovaný. Proto je pro mě tato definice nejdůležitější.

Schématicky je možné vztah ochrany obyvatelstva, civilní ochrany a civilní obrany zobrazit následujícím způsobem.

Obr. č. 1 – Vztah ochrany obyvatelstva, civilní ochrany a civilní obrany (Koncepte ochrany obyvatelstva 2020-2030)

V souvislosti s ochranou obyvatelstva bych chtěla zmínit další tři termíny, které pro mou práci mají význam. Popíši termíny a vysvětlím proč. Prvním termínem je bezpečnost. Bezpečnost je dle Nováka (2014) důležitým pocitem, patří k našim základním hodnotám. Je to stav, kdy hrozby a rizika jsou pro systém na co nejnižší možné úrovni.

V souvislosti s bezpečností vysvětlím ještě pojem hrozba a riziko. Hrozba je primární nezávisle existující věc, jev či proces, který může nežádoucím způsobem narušit stabilitu struktury. Riziko můžeme chápat jako míru ohrožení stability, míru nebezpečí, že se uplatní hrozba. Dojde k narušení struktury, jejímž důsledkem bude nežádoucí projev vedoucí ke vzniku škody, mimořádné události (Novák, 2014).

Dá se tedy říct, že díky výchově k požární ochraně na základní škole dokážeme minimalizovat hrozby a rizika a tím tak přispíváme k bezpečnosti dětí na základní škole.

2.2.2.1 Úkoly ochrany obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva je souhrn opatření, která napomáhají k zabezpečení ochrany života a zdraví lidí, majetku a životního prostředí. Úkoly ochrany obyvatelstva plní nejen složky IZS, ale svůj podíl na ní mají také orgány kraje, obce, právnické a podnikající fyzické osoby i samotní občané. Právě občané velmi často zapomínají, že mají spoluodpovědnost za ochranu života a zdraví jak svého, tak svých blízkých.

I když je ochrana obyvatelstva v současnosti stabilním systémem, který opakovaně potvrdil svoji funkčnost, je ohrožován restriktivními opatřeními vycházejícími z ekonomické situace a s tím souvisejícím snižováním počtu pracovníků. Také existující právní předpisy nevytvářejí potřebné prostředí pro jeho další rozvoj a pružné reagování na aktuální hrozby.

Proto je třeba plně využívat existujících možností a pokusit se o zkvalitnění právního prostředí, ze kterého ochrana obyvatelstva vychází, rozpracovat a využívat možnosti různých způsobů financování. Odpovídající objem finančních prostředků umožní přilákat nové, odborně vzdělané pracovníky, více využívat moderních technologií a zvýšit kredit ochrany obyvatelstva u veřejnosti (Koncepce ochrany obyvatelstva 2020-2030).

2.2.2.2 Co patří do ochrany obyvatelstva?

Jak už jsem výše zmínila, ochrana obyvatelstva je souhrn opatření, která napomáhají k zabezpečení ochrany života a zdraví lidí, majetku a životního prostředí. V této kapitole se budu věnovat vybraným činnostem, které patří do ochrany obyvatelstva:

- **Výchova a vzdělávání obyvatelstva**
 - veřejnost – pro veřejnost jsou poskytnuty různé příručky, letáky a materiály, které jsou volně přístupné pro nastudování, například:
 - Víš, odkud voláš o pomoc na tísňovou linku 112?
 - chování obyvatelstva v případě havárie s únikem nebezpečných chemických látek,
 - pro případ ohrožení – příručka pro obyvatele,
 - sebeochrana obyvatelstva ukrytím,
 - dále soutěže pro veřejnost, besedy, programy (ty budu zmiňovat v kapitole č. 3 – Vzdělávací programy),

- učitelé – pro učitele jsou volně přístupné podklady a učebnice, které napomáhají vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva, dále kurzy pro učitele pořádané HZS ČR k proškolení učitelů v problematice ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí, v neposlední řadě je učitelům poskytnuta podpora výuky ze strany HZS krajů,
- odborníci a vysoké školy - vzdělávání v krizovém řízení, podpora vzdělávání na pedagogických fakultách, seminář se zástupci vysokých škol, metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci Preventivně výchovné činnosti.
- **Varování** – k varování slouží Jednotný systém varování a informování. Systém tvoří síť poplachových sirén, které zabezpečují bezprostřední varování obyvatelstva, a dále pak soustava vyrozumívacích center, soustava dálkového vyrozumění (doprava signálu a informací mezi vyrozumívacími centry), soustava místního vyrozumění (infrastruktura pro ovládání poplachových sirén a vyrozumění osob). HZS ČR má rovněž právo vstoupit do sdělovacích prostředků a informovat obyvatelstvo prostřednictvím televize a rozhlasu.
- **Ukrytí** - Improvizované ukrytí se využívá při velkých haváriích s rizikem kontaminace nebezpečnými látkami a účinky pronikavé radiace. V případě vzniku této mimořádné události slouží k ukrytí uzavřená místnost v budově s možností poslechu televizního nebo rozhlasového vysílání. Při úniku nebezpečných látek by se místnost měla nacházet nejlépe ve vyšších patrech a na odvrácené straně od místa nehody. Většina nebezpečných látek je těžší než vzduch a proto se drží při zemi. Nebezpečné chemické látky lehčí než vzduch jsou vesměs prchavé a tedy v terénu málo stálé. Není proto příliš pravděpodobné, že proniknou zavřenými okny ve vyšších patrech. Při úniku radioaktivních látek a ionizujícího záření by se měla místnost nacházet nejlépe ve středové, suterénní nebo sklepní části domu s minimálním počtem oken, dveří a jiných větracích otvorů.
- **Evakuace** - Evakuací se zabezpečuje přemístění osob, zvířat, předmětů kulturní hodnoty, technického zařízení, případně strojů a materiálu k zachování nutné výroby a nebezpečných látek z míst ohrožených mimořádnou událostí do míst, která zajišťují pro evakuované obyvatelstvo náhradní ubytování a stravování, pro zvířata ustájení a pro věci uskladnění.
- **Nouzové přežití** - Zabezpečení opatření nouzového přežití představuje souhrn činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších zainteresovaných subjektů

a samotných občanů prováděných s cílem minimalizovat negativní dopady mimořádných událostí a krizových situací na zdraví a životy postiženého obyvatelstva. Opatření nouzového přežití navazují na evakuaci obyvatelstva z postiženého území nebo jsou realizována přímo v prostoru mimořádné události nebo v zóně havarijního plánování. Tato opatření jsou rozpracována v Plánu nouzového přežití, který je součástí Havarijního plánu kraje (nouzové ubytování, nouzové zásobování potravinami, nouzové zásobování pitnou vodou, nouzové základní služby obyvatelstvu, nouzové dodávky energií, organizování humanitární pomoci a rozdělení odpovědnosti za provedení opatření pro nouzové přežití obyvatelstva).

- **Prostředky individuální ochrany** - K bezprostřední ochraně před toxickými účinky nebezpečných látek se lze chránit improvizovanými prostředky pro ochranu dýchacích cest a povrchu těla, jedná se zejména o:
 - ochranu hlavy,
 - ochranu obličeje a očí,
 - ochranu trupu,
 - ochranu končetin,
 - vymezení použití improvizované ochrany.
- **Nebezpečné látky** – HZS poskytuje výčet nebezpečných chemických látek, vlastnosti některých nebezpečných chemických látek, dále popisuje, jaké by mělo být chování obyvatelstva při úniku nebezpečných látek a jaké by mělo být chování obyvatelstva při vzniku radiační havárie (retriever from: <https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-uvodem.aspx>).

Pod pojmem ochrana obyvatelstva si každý může vybavit něco jiného. Žádný odstavec v této kapitole není méně důležitý než jiný. Bez ochrany obyvatelstva bychom se jako občané nedokázali obejít. Je velice důležité to, že funguje koordinace složek Integrovaného záchranného systému. Každý den se něco stane. Každý den někdo potřebuje zdravotnickou záchrannou službu při záchráně života, nebo policii u nehody, aby řídila dopravu a dohlížela na bezpečnost, nebo hasičský záchranný sbor u požáru, který vznikl nešťastnou náhodou a likviduje celý dům. Ve všech těchto situacích vděčíme za koordinaci složek IZS a díky tomuto fungujícímu systému se obyvatelstvo může cítit o něco bezpečněji.

Neméně důležitá je připravenost na mimořádné události většího rozsahu, jako jsou epidemie, chemické havárie, události s fatálními následky co se týče počtu zraněných a usmrcených osob. Jsou to události, které se nedějí každý den, ovšem připravenost na tyto situace je stejně tak důležitá, jako připravenost na ty každodenní. V případě dobré připravenosti je pak možné zmírnit negativní následky a dopady mimořádné události.

2.2.2.3 Působnost jednotlivých orgánů a institucí v oblasti ochrany obyvatelstva

Ministerstvo vnitra

Je ústředním orgánem státní správy mimo jiné i pro požární ochranu, krizové řízení, civilní nouzové plánování, ochranu obyvatelstva a integrovaný záchranný systém (dále jen „IZS“). Tato působnost vyplývá ze zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ministerstvo vnitra-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR

Ministerstvu vnitra-generálnímu ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen „MV-GŘ HZS ČR“) je stanoven Organizačním řádem Ministerstva vnitra předmět činnosti v oblasti:

- požární ochrany,
- integrovaného záchranného systému,
- krizového plánování a příprav,
- civilního nouzového plánování,
- ochrany obyvatelstva.

MV-GŘ HZS ČR je dle ustanovení zákona o požární ochraně, ukládána povinnost stanovit zaměření preventivně výchovné, propagační a ediční činnosti na úseku požární ochrany a podílet se na jejím zabezpečování.

MV-GŘ HZS ČR dále podle zákona o IZS organizuje:

- instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva,
- stanovuje způsob informování právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatřeních, způsobu a době jejich provedení.

Dle ustanovení je MV-GŘ HZS ČR mimo jiné stanovena povinnost zpracovat koncepci ochrany obyvatelstva, organizovat instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva. Prováděcím právním předpisem, kterým je vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva je stanoven způsob informování

právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatřeních, způsobu a době jejich provedení. Informování se uskutečňuje zejména hromadnými informačními prostředky, letáky a informačními brožurami, ukázkami činnosti IZS, nebo besedami s obyvatelstvem.

MV-GŘ HZS ČR dále podle krizového zákona organizuje instruktáže a školení a podílí se na přípravě k získání zvláštní odborné způsobilosti zaměstnanců orgánů krizového řízení.

Hasičský záchranný sbor kraje

Dle zákona o požární ochraně HZS kraje mimo jiné zabezpečuje na úseku požární ochrany:

- preventivně výchovnou činnost,
- propagační činnost,
- ediční činnost.

HZS kraje dle zákona o IZS mimo jiné:

- organizuje instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva - k tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení,
- sjednocuje postupy obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a územních správních úřadů s krajskou působností v oblasti ochrany obyvatelstva.

Dle zákona o IZS plní HZS kraje vybrané úkoly obecního úřadu obce s rozšířenou působností: seznamuje ostatní obce, právnické a fyzické osoby ve svém správním obvodu s charakterem možného ohrožení obyvatel s připravenými záchrannými a likvidačními pracemi. V ustanovení zákona o HZS ČR je stanoveno, že HZS ČR plní úkoly v rozsahu a za podmínek stanovenými výše uvedenými zvláštními právními předpisy.

První bod, tedy preventivně výchovná činnost, je pro mou práci nejdůležitější. PVČ přímo působí na obyvatelstvo, nebo podporuje jeho přípravu. Jedná se především o podporu výuky předmětné problematiky na všech typech škol, tvorbu edukativních projektů a další činnosti zaměřené na přípravu obyvatelstva jak na centrální, tak na úrovni regionální (retrieved from: <https://www.hzscr.cz/clanek/preventivne-vychovna-cinnost-hasicskeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>).

Orgány kraje

Krajský úřad při výkonu státní správy za účelem připravenosti na mimořádné události:

- organizuje součinnost mezi obecními úřady obcí s rozšířenou působností a dalšími správními úřady a obcemi v kraji, zejména při zpracování poplachového plánu integrovaného záchranného systému, zajišťuje havarijní připravenost a ověřuje ji cvičeními,
- sjednocuje postupy obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a územních správních úřadů s krajskou působností v oblasti ochrany obyvatelstva.

Výše uvedené úkoly orgánů kraje plní HZS kraje zřízený podle zvláštního zákona.

Dle zákona o prevenci závažných havárií krajský úřad zpracovává a poskytuje informaci veřejnosti v zóně havarijního plánování o nebezpečí závažné havárie, včetně možného domino efektu, o preventivních bezpečnostních opatřeních, opatřeních na zmírnění dopadů a o žádoucím chování obyvatel v případě vzniku závažné havárie. Krajský úřad projedná s provozovatelem jeho účast při zpracování informace.

Orgány obce

Orgány obce dle zákona o IZS zajišťují připravenost obce na mimořádné události a podílejí se na provádění záchranných a likvidačních prací a na ochraně obyvatelstva. Obecní úřad při výkonu státní správy za tímto účelem:

- organizuje přípravu obce na mimořádné události,
- seznamuje právnické a fyzické osoby v obci s charakterem možného ohrožení, s připravenými záchrannými a likvidačními pracemi a ochranou obyvatelstva. Za tímto účelem organizuje jejich školení. Obec a obecní úřad dle zákona o požární ochraně organizuje preventivně výchovnou činnost.

Starosta obce dle krizového zákona zabezpečuje varování a informování osob nacházejících se na území obce před hrozícím nebezpečím a vyrozumění orgánů krizového řízení, pokud tak již neučinil hasičský záchranný sbor kraje. Obecní úřad dle krizového zákona seznamuje právnické a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení a připravenými krizovými opatřeními a se způsoby jejich provedení.

Právnické a podnikající fyzické osoby

Právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby, pokud jsou zahrnuty krajským úřadem do havarijního plánu kraje nebo vnějšího havarijního plánu, jsou povinny zajistit vůči svým zaměstnancům dotčeným předpokládanou mimořádnou událostí informování o hrozících mimořádných událostech a plánovaných opatřeních; varování, evakuaci, popřípadě ukrytí; organizování záchranných prací a organizování přípravy k sebeochraně a vzájemné pomoci.

Dle zákona o požární ochraně, jsou právnické osoby a podnikající fyzické osoby provozující činnosti uvedené v odst. 2 nebo 3 tohoto zákona (činnosti se zvýšeným a vysokým požárním nebezpečím) povinny:

- zabezpečit pravidelné školení zaměstnanců o požární ochraně a odbornou přípravu zaměstnanců zařazených do preventivních požárních hlídek, jakož i preventivistů požární ochrany (povinnost školení zaměstnanců o požární ochraně se vztahuje na všechny fyzické osoby, které jsou v pracovním nebo jiném obdobném poměru k právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě). Školení se provádí zvlášť pro vedoucí zaměstnance a zvlášť pro ostatní zaměstnance,
- zabezpečit pro fyzické osoby, které se příležitostně zdržují na pracovištích právnických osob nebo podnikajících fyzických osob, školení o požární ochraně v případě, jestliže tyto osoby vykonávají činnosti uvedené v odst. 2 a 3 zákona o požární ochraně nebo přicházejí do styku s těmito činnostmi.

Nestátní neziskové organizace

Občanská sdružení (nyní spolky, aj.), veřejně prospěšné organizace a jiné orgány a organizace působící na úseku požární ochrany dle zákona o požární ochraně pomáhají při plnění úkolů na úseku požární ochrany zejména tím, že se podílejí na činnosti směřující k předcházení nebo eliminaci ztrát při požárech, zejména na PVČ (preventivně výchovnou činností) mezi občany a mládeží.

Fyzické osoby

Fyzická osoba pobývající na území České republiky má právo na informace o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva a na poskytnutí instruktáže a školení ke své činnosti při mimořádných událostech. Fyzická osoba pobývající na území České republiky má právo na nezbytné informace o připravovaných krizových opatřeních k ochraně jejího života, zdraví a majetku (Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti, 2018).

2.2.3 INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM

Před studiem oboru Ochrana obyvatelstva jsem žila v mylné domněnce, že Integrovaný záchranný systém (dále jen „IZS“) je jakási organizace. Načež jsem byla hned na začátku studia vyvedena z omylu. Byla jsem také ujištěna, že nejsem jediná, kdo se tohle domníval. Bylo nám všem zdůrazněno, že IZS je systém, který sdružuje a řídí součinnost všech jeho složek. IZS je efektivní systém vazeb, pravidel spolupráce a koordinace záchranných a bezpečnostních složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací a přípravě na mimořádné události. Zajišťuje především koordinaci všech jeho součástí.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů v platném znění vymezuje základní pojmy a zejména stanoví složky integrovaného záchranného systému a jejich působnost, stanoví působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů samosprávy, práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na mimořádné události, při provádění záchranných a likvidačních prací a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení krizových stavů (Vilášek, Fiala, Vondrášek, 2014).

Tento zákon také vymezuje základní pojmy pro jeho účely:

1. Mimořádná událost - škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činnostmi člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací,
2. Záchranné práce - činnost k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, a vedoucí k přerušování jejich příčin,
3. Likvidační práce - činnosti k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí,
4. Zařízení civilní ochrany - bez právní subjektivity (dále jen "zařízení civilní ochrany") součástí právnické osoby nebo obce určené k ochraně obyvatelstva; tvoří je zaměstnanci nebo jiné osoby na základě dohody a věcné prostředky,
5. Věcná pomoc - poskytnutí věcných prostředků při provádění záchranných a likvidačních prací a při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce; věcnou pomocí se rozumí i pomoc poskytnutá dobrovolně bez výzvy, ale se souhlasem nebo s vědomím velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce,

6. Osobní pomoci - činnost nebo služba při provádění záchranných a likvidačních prací a při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce; osobní pomoci se rozumí i pomoc poskytnutá dobrovolně bez výzvy, ale se souhlasem nebo s vědomím velitele zásahu, hejtmana kraje nebo starosty obce.

2.2.3.1 Základní složky IZS

Základními složkami integrovaného záchranného systému jsou:

- Hasičský záchranný sbor České republiky,
- jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany,
- poskytovatelé zdravotnické záchranné služby,
- Policie České republiky.

2.2.3.2 Ostatní složky IZS

Ostatními složkami integrovaného záchranného systému jsou:

- vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil,
- ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory,
- ostatní záchranné sbory,
- orgány ochrany veřejného zdraví,
- havarijní, pohotovostní,
- odborné a jiné služby,
- zařízení civilní ochrany,
- neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím.

Ostatní složky integrovaného záchranného systému poskytují při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání (Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému). Následující obrázek jsem vybrala proto, že poukazuje na součinnost složek IZS při mimořádné události.

Obr. č. 2 – Součinnost složek Integrovaného záchranného systému
(<https://www.alianceizs.cz/o-nas/>)

2.2.4 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR

Hasičský záchranný sbor České republiky (dále jen „hasičský záchranný sbor“) je jednotný bezpečnostní sbor, jehož základním úkolem je chránit životy a zdraví obyvatel, životní prostředí, zvířata a majetek před požáry a jinými mimořádnými událostmi a krizovými situacemi.

Obr. č. 3 – Znak HZS ČR (<https://www.hzscr.cz/>)

Hasičský záchranný sbor se podílí na zajišťování bezpečnosti České republiky plněním a organizováním úkolů požární ochrany, ochrany obyvatelstva,

civilního nouzového plánování, integrovaného záchranného systému, krizového řízení a dalších úkolů, v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem a jinými právními předpisy

Hlavním právním dokumentem, který upravuje Hasičský záchranný sbor je zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru ČR a o změně některých zákonů (zákon o Hasičském záchranném sboru České republiky), který vstoupil v platnost 1. ledna 2016 a nahradil tak stávající zákon č. 238/2000.

Struktura a činnost Hasičského záchranného sboru ČR v současnosti hraje stěžejní roli v přípravách státu na mimořádné události, ať už se jedná o hrozby terorismu, průmyslové havárie nebo živelné katastrofy. Hasiči mají rovněž rozhodující podíl na provádění záchranných a likvidačních prací při mimořádných událostech. Hasičský záchranný sbor ČR je hlavním koordinátorem a jakousi páteří integrovaného záchranného systému, který v případě krize slučuje všechny záchranné složky a spolupracuje s ostatními složkami IZS. Hasičský záchranný sbor ČR tvoří Generální ředitelství HZS ČR, které je organizační součástí Ministerstva vnitra, a dále pak 14 hasičských záchranných sborů krajů.

Výkonnou složkou HZS ČR jsou hasičské záchranné sbory krajů, které kromě Středočeského kraje mají sídla v krajských sídlech a strukturou vychází z HZS ČR, jejich součástí jsou územní odbory, které ve své struktuře mají informační a operační střediska a územně dislokované stanice, jejichž působnost zahrnuje území správních obvodů jednotlivých okresů (retriever from: <https://www.hzscr.cz/clanek/hasici-cr-web-o-nas-hasicsky-zachranny-sbor-cr.aspx>).

Z pohledu mé práce hraje HZS ČR velkou roli ve výchově k požární ochraně. Tato výchova je nazývána Preventivně výchovná činnost (PVC) a jedná se o přímé působení na obyvatelstvo a přípravu obyvatelstva na mimořádné události. Jedná se zejména o výuku problematiky požární ochrany na všech typech škol, tvorbu vzdělávacích projektů a další činnosti, které připravují obyvatelstvo na možný vznik mimořádné události.

Jsem velice ráda, že preventivně výchovná činnost pramení právě z hasičského záchranného sboru. Kdo by lépe působil na zaměstnance, kteří předávají tyto myšlenky dále? Kdo lépe zapůsobí na děti a šíří mezi nimi důležitost požární ochrany? Jsou to právě hasiči, ti „hrdinové“, kteří přijdou do školy a v hasičské uniformě předávají dětem důležité informace o požární ochraně. Zkušenosti hasičů jsou velkou cenností. Jejich postřehy ze zásahů pak pomáhají jim samotným při předávání informací. Uvedu příklad. Při vzniku

mimořádné události (např. únik nebezpečné látky) někdo z budovy zavolá hasiče, ovšem při příjezdu není místo nijak označené a adresa místa je nejasná. Hasiči tedy ztratí několik minut hledáním místa, a někomu v budově může jít o život. Hasiči pak na základě této zkušenosti mohou dětem zkušenost předat a navázat tím na důležitost označení místa mimořádné události. Může se jednat o pověřenou osobu, která mává rukama, může se jednat o jakýkoli reflexní prvek, cokoli, co by hasičům napovědělo, že jsou na místě zásahu. Všechny tyto zkušenosti mohou napomáhat dalšímu zlepšování výchovy k požární ochraně.

2.2.5 MIMOŘÁDNÁ UDÁLOST

Mimořádná událost je dle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

Mimořádné události přicházejí nečekaně, rychle a bez varování. Negativně zasahují do života lidí. Může jít o střelbu ve škole, smrt spolužáka nebo člena rodiny, domácí násilí, přírodní katastrofy, dopravní nehody, požár budovy. Mimořádné události přesahují rámec našich zkušeností. Vždy se jedná o nepředvídanou situaci, která je pro nás neznámá a nemáme pro její zvládnutí předem připravený scénář. Bohužel se mimořádné události týkají i dětí. Nikdo nedokáže děti před těmito událostmi uchránit. Nejsme schopni zabránit, aby se nedotkly dětí nebo aby se děti nestaly hlavními oběťmi. V našich silách je pouze je na mimořádnou událost připravit.

Štětina (2000) popisuje, jaké mimořádné události mohou vzniknout:

- **živelná pohroma** - neovládaná mimořádná událost vzniklá v důsledku působení ničivých přírodních sil,
- **havárie** - mimořádná událost vzniklá v souvislosti s provozem technických zařízení a budov nebo výrobou, zpracováním, skladováním, užitím a přepravou nebezpečných látek,
- **katastrofa** - náhle vzniklá mimořádná událost velkého rozsahu, kdy řešení situace může být úspěšné jen tehdy, uplatní-li se koordinovaný postup záchranných složek pod řízením správních úřadů a obcí. Z hlediska počtu zraněných a zasažených je katastrofou mimořádná událost, při níž je více než

50 postižených bez rozdílu počtu mrtvých, těžce zraněných či lehce zraněných.

Rozeznáváme:

- **přírodní:** následky geofyzikálních procesů. Tyto katastrofy lze více či méně předvídat a eventuálně před nimi obyvatelstvo varovat,
- **antropogenní:** následky činnosti člověka. Tyto katastrofy si lidstvo připravuje samo a může jim tedy i účinně zabránit.
- **Hromadné neštěstí rozsáhlé** - mimořádná událost, která má za následek náhlý vznik 10ti až 50ti zraněných nebo zasažených osob a tento stav nejsou kapacitně schopny v daném čase řešit zdravotnická zařízení příslušné záchranné služby. Pro likvidaci rozsáhlého hromadného neštěstí je nezbytná aktivace poplachových, havarijních a traumatologických plánů.
- **Hromadné neštěstí omezené** - mimořádná událost postihující nejvíce 10 zraněných nebo zasažených, z nichž minimálně jeden je v kritickém stavu. Traumatologické plány nejsou aktivovány.

Padnos (2001) ve své knize popisuje:

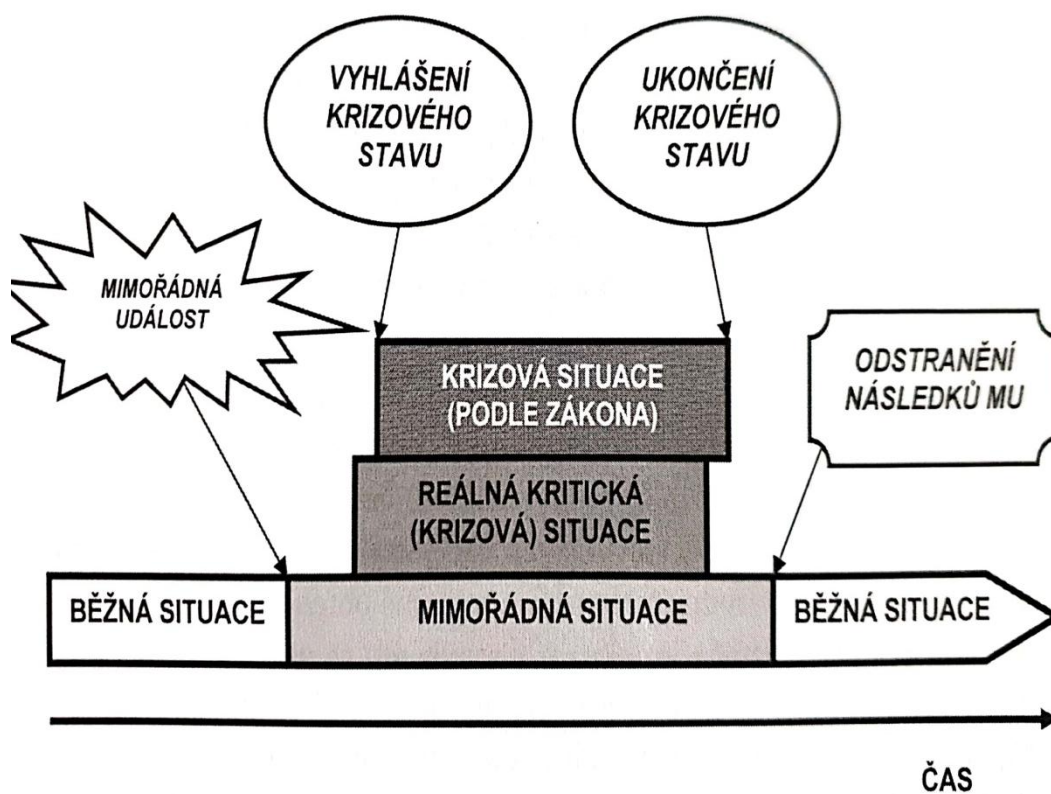
- Mimořádné události vyvolané lidskou činností – to jsou události, které vznikají v důsledku lidské činnosti, ať již záměrně škodlivé (terorismus), či takové, které vznikají z jiných příčin a jejichž následkem je ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí
- Mimořádné události přírodního charakteru – tím rozumíme živelné pohromy vzniklé v důsledku působení přírodních sil. Těmi mohou být například povodně, záplavy, zemětřesení, sesuvy půdy, vichřice, požáry způsobené přírodními silami.

2.2.6 KRIZOVÁ SITUACE

Dle Doležela, Kyseláka, Miky a Nováka (2014) je ukazatelem krizové situace výskyt a hromadění krizových jevů představujících vážnou hrozbu pro bezpečnost nebo samotnou existenci státu, životy a zdraví občanů, případně ohrožujících další významné společenské hodnoty a zájmy. Probíhající děje narušují strukturu společnosti, znemožňují řádné fungování určitých oblastí státní správy, územní samosprávy a kritické infrastruktury, popřípadě brání uskutečnění dalších plánovaných procesů v oblasti hospodářství a veřejných služeb a vyžadují tedy zásadní řešení. Zákon č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení uvádí, že krizovou situací se rozumí mimořádná událost podle zákona o

integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu (dále jen „krizový stav“).

Jedná se o stav vážného narušení fungování určitého systému či jeho části, spojený s potřebou časově a systémově adekvátního rozhodnutí a řešení. Na následujícím obrázku je vyobrazeno schéma krizové situace.

Obr. č. 4 – Schéma krizové situace (Doležel, Kyselák, Mika a Novák, 2014)

2.2.6.1 Krizový stav

Krizový stav je nástrojem na spuštění co nejefektivnějšího zvládnutí krizové situace. Oprávnění vyhlásit krizový stav mají pouze zákonem určené orgány krizového řízení, mezi něž patří Parlament, vláda ČR (v určitém případě i samotný předseda vlády) a hejtman kraje. V rámci vyhlášeného krizového stavu pak mohou tyto orgány nařídit nezbytná krizová opatření. Opatření vyplývají z ustanovení zákonů a dělíme je na vojenská a nevojenská, hospodářská, finanční a měnová, a informační. Cílem vyhlášení krizového stavu je tedy zákonné potvrzení změn kompetencí jednotlivých orgánů a realizace příslušných organizačních a technických opatření. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že zákon umožňuje prostřednictvím těchto opatření zasahovat i do práv a povinností právnických a fyzických osob (Doležel, Kyselák, Mika a Novák, 2014).

KRIZOVÉ STAVY:

- Stav nebezpečí – vyhláší hejtman kraje (v Praze primátor hlavního města Prahy) pro území kraje nebo jeho části tehdy, když vzniklou situaci nelze řešit běžně dostupnými silami a prostředky a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů a složek IZS. Tento stav lze vyhlásit na dobu nejvýše 30 dnů. Prodloužit lze se souhlasem vlády ČR.
- Nouzový stav – může vyhlásit vláda ČR v případě vzniku mimořádné události, která ve značném rozsahu ohrožuje životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní bezpečnost a pořádek.
- Stav ohrožení státu – může vyhlásit parlament ČR, je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost nebo demokratické základy státu.
- Válečný stav – může vyhlásit parlament ČR, je-li Česká republika napadena agresorem, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.

KRIZOVÉ STAVY - PŘEHLED

(účinnost od 1.1.2003)

Název	Zákon - norma	Vyhlašující orgán	Důvod	Území	Doba trvání
VÁLEČNÝ STAV	ÚZ č.1/1993 Sb., čl.43 (Ústava České republiky) ÚZ č.110/1998 Sb., čl.2 (o bezpečnosti ČR)	Parlament ČR	Je-li ČR napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.	- celý stát	není omezeno
STAV OHROŽENÍ STÁTU	ÚZ č.110/1998 Sb., čl.7 (o bezpečnosti ČR)	Parlament ČR (návrh vlády ČR)	Je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy.	- celý stát - omezené území státu	není omezeno
NOUZOVÝ STAV	ÚZ č.110/1998 Sb., čl.5-6 (o bezpečnosti ČR)	Vláda ČR (návrh předsedy VČR)	V případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.	- celý stát - omezené území státu	nejdéle 30 dnů
STAV NEBEZPEČÍ	Z č.240/2000 Sb., §3 (o krizovém řízení)	Hejtman kraje, Primátor HM Prahy	Jsou-li v případě živelní pohromy, ekologické nebo průmyslové havárie, nehody nebo jiného nebezpečí ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí nebo vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů a složek IZS.	- celý kraj - část kraje	nejvýše 30 dnů (prodloužení se souhlasem vlády ČR)

Obr. č. 5 – Přehled krizových stavů

(http://m.zlin.eu/data/dataupload/okr/krizove_situace/3__krizove_stavy_prehled.pdf)

2.3 TEORIE POŽÁRNÍ OCHRANY

Častou příčinou mimořádných událostí, které doprovází požár, může být nedbalost lidí. S tím souvisí zejména neznalost zásad a základních principů požární ochrany. Ve škole je potřeba dodržovat určitá bezpečnostní pravidla, aby nedošlo k mimořádné události. Proto musí být děti, které školu navštěvují, poučeny o chování zabráňujícím mimořádné události, popřípadě jak se chovat, když MU vznikne. U dětí se často stává, že si neuvědomují, jaké riziko s sebou nese, když sáhnou do zásuvky, když s sebou budou nosit zapalovač a jaké jim hrozí nebezpečí z neopatrnosti. V životě se setkají s mnoha nebezpečnými předměty, o kterých ani nemusí tušit, že jsou smrtelným nástrojem. Může se jednat o hořlaviny (benzín, dřevo), plynové spotřebiče v domě, obyčejný zapalovač nebo sirky. Někteří nemusí znát následky požáru, co způsobí, co může napáchat jak s majetkem, tak s životy. Dle zjištěných informací představují samostatnou kategorii požáry, které způsobily děti do 15 let. Do dané kategorie spadají jen případy, kdy byl pachatel usvědčen

a je jednoznačně prokázáno, že požár vznikl zaviněním ze strany osoby mladší 15 let (Mikulka, Mikulka, Piňos, 2007).

Z výše zmíněných důvodů je nutné, aby se usilovalo o co nejefektivnější informování dětí a vštěpování problematiky požární ochrany. Vzdělávání dětí v této problematice lze v rámci preventivně výchovné činnosti (dále jen „PVC“) během školní docházky. Máme možnost doplnit jejich znalosti o PO přímo na základní škole.

Důležitou úlohu v této oblasti vzdělávání má Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“), které zařadilo výuku „ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí na základních školách“ do rámcových vzdělávacích programů (RVP). Ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí zahrnuje i problematiku PO.

Důležitou úlohu má i Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České Republiky (dále jen „MV-GŘ HZS ČR“), které vyvíjí v této oblasti řadu aktivit. Jedná se především o podporu výuky v rámci projektů, vytváření příruček, videí, školení pedagogů apod. Práce je zaměřená na výuku a zhodnocení znalostí žáků základních škol v oblasti požární ochrany. V teoretické části je řešen historický vývoj až současný stav výuky v oblasti požární ochrany a její podpora ze strany pedagogů, projektů a materiálů k výuce.

2.3.1 SOUČASNOST VÝUKY POŽÁRNÍ OCHRANY

Velký vliv na současnou výuku požární ochrany má zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který stanovuje podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňuje a stanovuje nové principy vzdělání. Definiuje zejména rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program. Rámcový vzdělávací program je dokument, který vymezuje povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání na státní úrovni a je závazný pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Školní vzdělávací program musí být v souladu s rámcovým vzdělávacím programem a každá škola si ho vytváří sama (retrieved from: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16451/PODKLADY-K-VYUCE-TEMATOCHRANY-CLOVEKA-ZA-BEZYNYCH-RIZIK-A-MIMORADNYCH-UDALOSTIV-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>)

V současné době se tedy výuka požární ochrany provádí v rámci oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí, v rámci rámcových vzdělávacích programů pro základní

a střední školy. Poslední aktualizace proběhla v roce 2016, kdy byly schváleny upravené rámcové vzdělávací programy, které platí od 1. 9. 2016 (MŠMT, 2016).

Rámcový vzdělávací program charakterizuje 9 vzdělávacích oblastí, do kterých spadají vzdělávací obory. Zjednodušeně lze říct, že rámcový vzdělávací program je dokument, který konkrétně stanovuje, jaká témata se budou vyučovat. Z hlediska požární ochrany je v rámcovém vzdělávacím programu řada témat, která se dotýkají nebo přímo souvisejí s touto problematikou. Pro představu lze uvést konkrétně několik příkladů témat s ohledem na problematiku požární ochrany z rámcového vzdělávacího programu: 1. stupeň základní školy – oblast Člověk a jeho svět - Mimořádné události a rizika ohrožení s nimi spojená – požáry (příčiny a prevence vzniku požárů, ochrana a evakuace při požáru). 2. stupeň základní školy – oblast Člověk a příroda - Hořlaviny – význam tříd nebezpečnosti. Nebezpečné látky a přípravky – H-věty. Tyto věty popisují povahu nebezpečnosti dané nebezpečné látky nebo směsi. P-věty pak popisují jedno nebo více doporučených opatření pro minimalizaci nebo prevenci nepříznivých účinků způsobených expozicí danou nebezpečnou látkou nebo směsí v důsledku jeho používání nebo odstraňování. Pro příklad uvedu větu, která stojí na velké spoustě výrobků, které máme doma my všichni: „Uchovávejte mimo dosah dětí.“ Tato P-věta stojí třeba na našich mycích prostředcích a někteří možná ani netuší, že je to P-věta.

2.3.2 FORMY VÝUKY PO

Výuku v této problematice lze všeobecně definovat jako činnost, která směřuje k obyvatelstvu a předává mu potřebné informace. Cílem je, aby lidé tyto informace vstřebávali a v životě je využívali. Jedná se o celoživotní proces. Pokud to zaměřím na mou práci, hlavním úkolem je předávat dětem důležité informace z oblasti požární ochrany tak, aby se předcházelo požárům a v případě nastalého požáru vědět, jak se chovat.

Problematika požární ochrany není tak jednoduchá. S rozvojem nových technologií, materiálů nebo výrobků přibývá rozpětí požární prevence v rámci jednotlivých oborů, např. průmysl, zemědělství, stavebnictví, vědní disciplíny apod. Z tohoto důvodu je nutné věnovat této oblasti dostatek pozornosti, komplexně vytvořit materiály a připravit odborníky, kteří jsou schopni předat své znalosti veřejnosti, a to v srozumitelné formě (Mikulka, Mikulka, Piňos, 2003).

Jak již bylo zmíněno výše, jedna z forem výuky je přímo výuka dětí na základních školách prostřednictvím pedagogů. Jsou i další možnosti doplnění znalostí. Prostřednictvím HZS krajů jsou pořádány např. přednášky a besedy jak pro školy, tak i pro

veřejnost, exkurze na jednotlivých stanicích HZS krajů, ukázka zásahů při různých akcích, výstava techniky, vydávání výukových materiálů a informačních letáků apod. (Koncepce požární prevence v České republice 2018 - 2021).

2.3.3 CÍLE A ÚKOLY VÝCHOVY K POŽÁRNÍ OCHRANĚ

Dle Koncepce preventivně výchovné činnosti (2007) je cílem programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva předat dětem ve dvou věkových rovinách školního života důležité informace z oblasti prevence před mimořádnými událostmi. Prostřednictvím výukových besed a propagačních materiálů vzbudit v dětech vztah k dané problematice, naučit je, jak mimořádným událostem předcházet, základním principům ochrany a chování v případě vzniku mimořádné události. V optimálním případě dojde k předání informací pomocí výukových besed a propagačních materiálů přes děti i na rodiče. Výsledky nelze očekávat okamžitě. V případě dobře fungujícího systému však lze touto včasnou prevencí předejít a snížit procento mimořádných událostí způsobených dětmi a jejich zranění při nich. Zkušenosti získané a osvojené v rámci tohoto programu mohou pak úspěšně využít děti i ve svém dospělém životě.

Z dokumentu Koncepce preventivně výchovné činnosti (2007) je zřejmé, že klíčem tohoto dokumentu je prevence. V následujících řádcích popíší význam slova prevence.

Pod pojmem **prevence** se rozumí soubor opatření, jejichž snahou je předcházet projevům konkrétních rizikových faktorů a nežádoucích jevů. Je to souhrn sociálních opatření, jimiž lze zasahovat do prostředí ovlivňující vývoj osobnosti a socializaci obtížně vychovatelných jedinců (Níkl, 2000).

Z hlediska času, obsahu, forem práce a nároků na personální zajištění se **prevence** rozlišuje na primární, sekundární a terciální.

- **Primární prevence** je souborem intervencí, jejichž cílem je zamezit či snížit výskyt a šíření rizikového chování u osob, kde se ještě rizikové chování nevyskytlo. Zaměřuje se na výchovu ke zdravému životnímu stylu, rozvoj pozitivního sociálního chování, psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací.
- **Sekundární prevence** je oblast zaměřená na předcházení vzniku či rozvoj rizikového chování u osob, kde dochází ke vzniku rizikového chování či jejich ohrožení.

- **Terciální prevence** se zaměřuje na prevenci zdravotních a sociálních dopadů, které vznikly v důsledku rizikového chování osoby
(retriever from: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani>).

PVČ se u žáků na ZŠ snaží zejména o primární a sekundární prevenci z toho důvodu, aby nedocházelo ke zdravotním či sociálním dopadům, díky nimž vzniká prožívání traumatických událostí. Způsob prožívání traumatických událostí a vyjadřování zármutku žáků se odvíjí od psychického vývoje dítěte, vývojového období, ve kterém se právě nachází. Dále na reakci dětí na mimořádnou událost má vliv osobní zkušenost, osobnostní charakterové vlastnosti, závažnost a trvání mimořádné události, sociální opora a intervence, která je dítěti poskytnuta (Lerner, Lindel, Volpe, 2003).

Preventivně výchovná činnost může být prováděna v podobě přednášek pro děti i dospělé, exkurzí na stanicích, praktických ukázek (dětský den, den IZS), distribucí informačních letáků nebo výchovou pomocí médií. Formy a obsah preventivně výchovné činnosti stanovuje Ministerstvo vnitra-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR (Šiman, 2015).

Z mého pohledu je preventivně výchovná činnost velmi účinný způsob, jak působit na děti na základních školách ohledně požární ochrany. Ze čtyřleté trenérské praxe vím, že na děti se musí působit „hravou formou“, když je tomu jinak, děti by se mohly nudit a teorii nepřijímat. Když se témata požární ochrany dětem vštěpují zábavnými formami (například video, barevné letáčky, soutěže, problémy s příběhem), jsou pro ně mnohem atraktivnější a tím pádem lépe zapamatovatelné.

Novák (2014) vypracoval metodiku prezentace a sebeprezentace, díky níž by výstup (v tomto případě výchova k požární ochraně) měl být srozumitelný, poutavý a posluchač (v našem případě žák) by se měl odnést co nejvíce potřebných informací. Tato metodika se skládá z těchto částí:

- příprava vystoupení – tento bod se pak skládá z pěti stavebních kamenů
 - invence – vyhledávání informací, důkazů, dokumentů,
 - organizace – zpracování osnovy, názorných pomůcek
 - styl – zamyšlení, o čem se bude hovořit, co je smyslem projevu,
 - zapamatování – je lepší mluvit o věci, kterou známe a pamatujeme si ji, nikoliv číst ji z prezentace či papíru,

- přednes – přednášející si musí promyslet, jak bude mluvit a jaké prostředky použije,
- postup přípravy – v této části by si měl přednášející promyslet argumenty, cíl přednášky, sbírat informace, třídit informace, vytrdit myšlenky, seřadit informace dle důležitosti, zapamatovat si projev z paměti,
- techniky projevu – do techniky projevu se řadí například nervozita, tón hlasu, řeč těla, mimika, jazyk a pestrost projevu,
- analýza projevu – nejlepší analýzou je zpětná vazba (tzn. ptát se na otázky, požádat o evaluaci).

2.3.4 STRUKTURA VÝCHOVY K POŽÁRNÍ OCHRANĚ

Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR ve spolupráci s B. Mikulkou, Š. Mikulkou a Piňosem vypracovali příručku pro učitele základních a speciálních škol, která se nazývá *Výchova dětí v oblasti požární ochrany* (2003). Je rozdělena na teoretickou část a dvě metodické části.

OBSAH:

- **TEORETICKÁ ČÁST**

- **Legislativa dotýkající se požární ochrany v ČR**

V této části je zmíněna legislativa, která se týká požární ochrany:

- Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně,
- Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení
- Vyhláška č. 246/2001 Sb., o požární prevenci
- Vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany
- Závěrem kapitoly o legislativě autor podotýká, že tento neúplný soubor je pouze základním zlomkem předpisů souvisejících s požární ochranou, a že každý z nás musí znát a dodržovat povinnosti vyplývající z těchto předpisů.

- **Hoření** – v této kapitole jsou vysvětleny základní pojmy, jimiž jsou: „požár“, „hoření“ a „oheň“.
 - **Základní předpoklady hoření a podmínky pro hoření** – v této kapitole jsou popsány předpoklady a podmínky pro hoření. První jsou hořlavé látky, jejichž nutná přítomnost podmiňuje vznik a proces hoření. Další část kapitoly obsahuje fyzikální a chemické vlastnosti hořlavých látek. Poslední část rozděluje látky na 1. Látky nehořlavé (kámen, cihla, beton, ocel), 2. Látky nespontánně hořlavé (PVC, heraklit), 3. Látky hořlavé (dřevo, benzín, seno).
 - **Třídy požárů** - Zavedená klasifikace hořlavých látek do tříd požárů zohledňuje především skupenství látek a dělí se takto: A. Požáry pevných látek, zejména organického původu, jejich hoření je zpravidla provázeno žhnutím (papír, dřevo, textil), B. Požáry kapalin nebo látek přecházejících do kapalného skupenství (benzín, nafta, barvy, dehet, tuky, parafín), C. Požáry plynů (acetylén, vodík, metan, propan aj.), D. Požáry kovů (hliník, hořčík aj. a jejich slitiny).
 - **Požárně technické charakteristiky látek** - Pod touto definicí se vymezují vlastnosti hořlavých látek. Znalost těchto vlastností nám umožní učinit si představu o tom, co všechno může ovlivnit jejich hoření. K nejdůležitějším patří tyto: teplota vzplanutí, teplota hoření a teplota vznícení.
 - **Oblast výbušnosti a meze výbušnosti** – Tato část kapitoly vysvětluje, proč jsou tyto vlastnosti tolik důležité. Je to proto, že nám pomohou určit nebezpečí výbuchu u jednotlivých látek. Někdy i velmi malá, lidskými smysly nepostřehnutelná koncentrace, stačí k iniciaci výbuchu, a proto je velmi důležité, abychom předcházeli tragédiím včasnými kontrolami a revizemi všech tlakových lahví, plynových sporáků atd.
 - **Oxidační činidlo** – V této části je krásně popsáno, že pokud vznikne požár uvnitř budovy, dochází se snižováním přísunu kyslíku k postupnému uhasínání. Pokud tedy zapálíme dostatek hořlavých látek v místnosti bez dveří a oken, dojde postupným vyhoříváním ke

spotřebě kyslíku obsaženého ve vzduchu v místnosti. Pokud nedojde k přísunu čerstvého vzduchu (otevření oken nebo dveří), dojde následkem nedostatku kyslíku k samouhasinání, i když je zde stále dostatek hořlavé látky.

- **Jevy doprovázející hoření** – Tato krátká část popisuje, že k usnadnění výkladu ve třídě je nutno znát jednoduché souvislosti, jimiž jsou jevy, které doprovází hoření. Hoření je doprovázeno třemi základními jevy: uvolňováním tepelné energie, světelné energie a vnikem zplodin hoření.
- **Teplo** – Tato část popisuje, jakými způsoby se může teplo šířit.
- **Světelné záření** - Barva plamene může někdy zasahujícím hasičům napovědět, jaké látky právě hoří.
- **Zplodiny hoření** - Zplodiny hoření jsou často uváděny jako nejvýznamnější negativní prvek u požáru. Jako zplodiny hoření se označují, všechny plynné (ale i pevné a kapalné) produkty hoření. Mezi velmi důležité a zároveň velmi nebezpečné látky ve spalinách se řadí například: oxid uhličitý (CO_2), oxid siřičitý (SO_2) chlorovodík (HCl), kyanovodík (HCN), fosgen (COCl_2), nitrozní plyny (NO_x) - mezi nejnebezpečnější nitrozní plyny patří oxid dusnatý (NO) a oxid dusičitý (NO_2).
- **Požár a elementární teorie hašení** – Tato kapitola mě zaujala především rozdělením fází požáru. Představíme-li si, že hoří dům a nikdo ho nehasí, dochází k takzvanému volnému rozvoji požáru. Ten je charakterizován čtyřmi fázemi: První fáze - od vzniku požáru do počátku intenzivního hoření. I když statisticky trvá tato fáze pouhých 3 - 10 minut, je logické, že naděje na úspěšný zásah jsou veliké. To přímo souvisí například se včasným a bezchybným nahlášením požáru, které budete také s žáky probírat. Druhá fáze - od počátku intenzivního hoření až do chvíle, kdy požár zachvátí všechny hořlavé materiály. Zásah už je velmi komplikovaný. Třetí fáze - od konce druhé fáze do chvíle, kdy se začne intenzita požáru snižovat. Nyní je již zásah prakticky nepříliš efektivní. Čtvrtá fáze - končí postupným vyhasnutím požáru. Neepsaným pravidlem hasičů je, že jen zásah zahájený v

první, maximálně začátkem druhé fáze, může přinést naději na výraznější úspěch.

- **Teorie hašení** – V této části kapitoly jsou nastíněna základní fakta, která se týkají hašení. K tomu, aby se dalo vysvětlit, jak vlastně takový hasicí přístroj funguje, je zapotřebí pochopit, jaký je princip hasebních účinků jednotlivých hasebních látek v náplních hasicích přístrojů. Je zde také zmíněn důležitý fakt, že v první řadě si musíme uvědomit, že žádné hasivo není univerzální. Jinak řečeno to znamená, že ne na každou látku lze použít každé hasivo.
- **Hasební látky** - Hasební látky jsou rozděleny takto: voda, pěna, inertní (netečné) plyny, prášky, halony. U každé látky je popsáno, čím se co může hasit a co nemůže.
- **Hasicí přístroje** – Kapitola obsahuje rozdělení hasicích přístrojů a to podle: způsobu přemísťování - hasicí přístroje přenosné (ruční), pojízdné (na podvozku) a přívěsné (za motorové vozidlo) a podle umístění výtlačného prostředku - hasicí přístroje pod stálým tlakem a s tlakovou patronou. Všechny hasicí přístroje musí být minimálně 1x ročně kontrolovány oprávněným kontrolorem, který na požádání předloží platný průkaz, vydaný výrobcem hasicího přístroje, nebo jím zmocněným subjektem. V kapitole jsou popsány jednotlivé hasicí přístroje, u nich je napsáno, na co je hodné je používat, na co nikoliv.
 - **Vodní hasicí přístroje**
 - **Pěnové hasicí**
 - **Sněhové hasicí**
 - **Práškové hasicí**
 - **Halonové hasicí**
 - **Hasicí přístroje s náplní Pyrocool**
 - **požáru dle ČSN EN2**
 - **Zásah** – Tato kapitola je poměrně rozsáhlá a obsahuje velmi důležité informace, které se týkají zásahu. Podstatou kapitoly je sdělení, jak se při vyhlášení poplachu zachovat, co říct, když voláme na linku 150 nebo 112. V kapitole je také stručně popsán postup jednotky HZS při vyhlášení poplachu. Dále jsou zde popsány úkoly

občanů při zásahu požárních jednotek. Lidé dokážou někdy zásah jednotek natolik zkomplikovat, že se zásah stává ještě nebezpečnějším.

- **Některá témata první pomoci a zdravotní péče** – Kapitola popisuje zranění, která mohou vzniknout při požáru. Popisuje, k čemu může při zranění dojít a jak poskytnout první pomoc.
 - **Úraz elektrickým proudem**
 - **Popáleniny**
 - **Otravy zplodinami hoření a vybranými látkami**
- **Nebezpečí v přírodě a ve městě** – Zde jsou popsány situace a místa, která skrývají nebezpečí. Na konci kapitoly je také popsána první pomoc při zasažení bleskem, elektrickým proudem či při popáleninách.
 - **Zralost a únosnost ledu**
 - **Bouřky**
- **Podstata a systém výuky** – Kapitola popisuje, jak by měla celá výuka vypadat. Měly by být zachovány veškeré základní vzdělávací principy moderní pedagogiky. Důraz by měl být kladen také na další prohloubení stávající vzájemné důvěry mezi učiteli a žáky. Ve třídě by měla vládnout tvůrčí atmosféra podpořená neustálou vzájemnou komunikací mezi vyučujícím a dětmi. Velký důraz je rovněž kladen na použití maximálně názorných pomůcek a také využití propagačních materiálů. Prostředí pro realizaci výuky by mělo být spíše nestandardní.
 - **Podstata výuky**
 - **Systém výuky**
- **Sociální dovednosti** - Školy stále větší měrou začínají začleňovat do formálních osnov jistý nácvik sociálních dovedností, někdy jako součást vzdělávání v praktických dovednostech, jindy jako součást hodin dramatické a tvůrčí výchovy. V této příručce se jedná o doporučení, aby se děti vcítily do role. Jednotliví účastníci dostanou od učitele krátký scénář, který navodí situaci, a pak převezmou věci do svých rukou. Takové scénáře mohou obsahovat situace popsané v jednotlivých blocích metodické části této publikace. Tím pádem na situaci mohou učitelé navázat a pro dítě bude řešení snadno zapamatovatelné, když situaci sám prožije.

- **Hodnocení sociálních situací a reagování na ně**
- **Jak upoutat, zaměřit a udržet pozornost žáků** - Upoutat a udržet zájem a pozornost žáků nebývá vždy snadné. Udržet pozornost žáka zaměřenou na určitý úkol potom představuje zvlášť náročný problém, který vyžaduje, aby jej učitel zkoušel řešit nejrůznějšími metodami. Tato kapitola obsahuje doporučení a způsoby, jak upoutat a udržet pozornost žáků.
 - **Způsoby, jak upoutat pozornost žáků**
 - **Jak zaměřit pozornost žáků**
 - **Nápady, jak pomoci rozptýleným a nepozorným žákům**
 - **Jak pozornost žáků a jejich aktivní zapojení do výuky udržet**
- **Strach a úzkost** – V této kapitole jsou popsány pocity, jako jsou: úzkost, strach a hrůza. Díky vysvětlení těchto pojmů může být snadnější pochopit chování dítěte v určitých situacích.
 - **Strach má dvojí tvář**
 - **Úzkost, strach a hrůza**
 - **Strach je pocit**
 - **Strachy mohou být zpracovány**
- **Psychické trauma a stres** – Díky této kapitole by mělo být jednodušší pochopit, jak se dítě chová, když je pod tlakem a ve stresu. Tím pádem by mohlo být jednodušší předejít nevhodným reakcím dítěte nebo zmírnit negativní dopady na traumatizované dítě.
 - **Stres**
 - **Vznik traumatu**
 - **Symptomy traumatu**
- **Úloha motivace v práci s dětmi** – S touto kapitolou se naprosto ztotožňuji. Vzhledem k tomu, že s dětmi pracuji téměř každý den, vím, jak důležité je dítě motivovat a upoutat jeho pozornost. Každé dítě je jiné a neexistuje jednotný návod na motivaci žáka, avšak tato kapitola je pěkný souhrn doporučení, jak na dítě zapůsobit a všítit mu potřebné informace.
 - **Osobnost a motivace**
- **METODICKÁ ČÁST** - V části metodické jsou uvedeny konkrétní příklady výkladu jednotlivých témat včetně způsobu ověřování znalostí dětí, a to rozděleně pro druhou až pátou třídu (první cyklus) a pro šestou až osmou třídu (druhý

cyklus). Metodická část by měla být jednoduchá, aby byla pro děti pochopitelná. Pokud budeme dětem tlouct do hlavy velké množství informací a nebudeme ověřovat jejich znalost, bude práce bez výsledku. Měli bychom se ujišťovat o tom, zda děti příklady chápou, vnímají a vstřebávají. Tato část by měla být zajímavá, aby to děti bavilo. Měla by obsahovat praktické ukázky, zábavnou formu zjišťování informací. Ne však zlehčovat téma požární ochrany.

Retrieved from: <https://www.mvcr.cz/clanek/vychova-deti-v-oblasti-pozarni-ochrany.aspx>

2.3.5 ČINITELE PODÍLEJÍCÍ SE NA VÝCHOVĚ K POŽÁRNÍ OCHRANĚ

Aby bylo vůbec možné děti vzdělávat na téma požární ochrany, někdo se tomu musí věnovat. Další kapitola bude věnována těm, kteří se podílí na výchově k požární ochraně.

Na ústřední úrovni je to Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), které vytváří ve smyslu školského zákona podmínky pro začlenění problematik ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí do výuky všech typů škol (Zákon č. 561/2004, školský zákon).

Ministerstvo vnitra je podle kompetenčního zákona ústředním orgánem státní správy mimo jiné i pro požární ochranu, krizové řízení, civilní nouzové plánování, ochranu obyvatelstva a IZS. Proto Ministerstvo vnitra – Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky (MV-GR HZS ČR) stanovuje zaměření PVCČ, propagační a ediční činnosti na úseku požární ochrany a ochrany obyvatelstva podílí se na jejím zabezpečování. Organizuje instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení, včetně přípravy k získání zvláštní odborné způsobilosti zaměstnanců orgánů krizového řízení.

HZS kraje mimo jiné zabezpečuje PVCČ, propagační a ediční činnost v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva, organizuje instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva. K tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení a seznamuje ostatní obce, právnických a fyzických osob ve své územní působnosti s charakterem možného ohrožení obyvatel s připravenými záchrannými a likvidačními pracemi.

Orgány obce seznamují právnické a fyzické osoby v obci s charakterem možného ohrožení, s připravenými záchrannými a likvidačními pracemi a ochranou obyvatelstva (za tímto účelem organizují jejich školení) a také organizují PVCČ.

Občanská sdružení, veřejně prospěšné organizace a jiné orgány a organizace působící na úseku požární ochrany pomáhají zejména tím, že se podílejí na činnosti

směřující k předcházení nebo eliminaci ztrát při požárech, zejména na PVČ mezi občany a mládeží.

2.4 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

2.4.1 HASÍK

Autory preventivně výchovného programu, který vznikl za podpory ČAHD (Česká asociace hasičských důstojníků) v roce 1996, jsou Bohdan a Štěpán Mikulkovi, příslušníci HZS Bruntál (nyní HZS Moravskoslezského kraje ÚO Bruntál). Do roku 1998 probíhalo jeho zkušební ověřování na několika školách (základní, speciální) a tvorba metodiky práce s dětmi. Od roku 2001 je hlavním nositelem programu nezisková organizace Citadela Bruntál.

Podstatou výuky je vytvořit mezi dětmi a instruktory přátelské prostředí a besedy realizovat formou hry. Výuka se provádí na prvním i druhém stupni základní školy (retriever from: <http://www.hasik.cz/history.html>).

Obr. č. 6 – Symbol programu „Hasík“ (<http://www.hasik.cz/>)

2.4.1.1 Charakteristika programu Hasík

Program Hasík je preventivně výchovný program pro děti základních škol. Původním smyslem programu bylo navázat úvodní kontakty s pedagogy, získat je pro program a hlavně určit cílové skupiny dětí. Na základě získaných poznatků byl následně celý program rozdělen do několika rovin a cyklů.

2.4.1.2 Vývoj programu

Počátečním impulsem pro vznik celého programu se bezpochyby stala stáž bratrů Mikulkových v kanadských městech Ancasteru a Kanatě (provincie Ontario). Stáž byla zprostředkována hasičem "světoběžníkem" panem Stanislavem a velkou podporu našla také u zakládajícího prezidenta ČAHD a bývalého krajského ředitele HZS Olomouckého kraje Ing. Jiřího Horáčka. Tento moderně a pružně myslící člověk později pomohl zajistit prostředky pro vydání publikací zabývajících se zmíněnou tematikou, přičemž na první z nich se sám také aktivně podílel.

2.4.1.3 Cíle programu

Cílem programu Hasík bylo zaměřit se na děti základních škol a předat jim hlavně zábavnou formou základní informace, jak se chovat v krizových situacích. Počáteční cesta Štěpána a Bohdana Mikulky nebyla lehká a jednoduchá, ale přes všechna tato úskalí má v dnešní době v několika krajích velký úspěch. V současné době jsou do projektu zapojeny HZS Moravskoslezského kraje (jako generální partner), HZS Olomouckého kraje (od roku 2007), HZS Jihomoravského kraje (od roku 2008) a HZS Zlínského kraje (od roku 2009). Vzdělávací program je akreditován MŠMT s platností do roku 2012.

2.4.1.4 Příprava instruktorů

Úvodní fázi výchovně vzdělávacího a preventivního programu tvoří odborný výcvik pro příslušníky HZS a JSDH (jednotky sboru dobrovolných hasičů), kteří jsou po jeho absolvování odborně vyškoleni pro práci "instructorů" a připraveni zahájit práci na školách. Výcvik probíhá formou třídního intenzivního metodického kurzu (zpravidla je to jeden celý víkend včetně pátku). Dále po přibližně čtyřech až šesti týdnech, ve kterých si účastníci ověří metodiku práci s konkrétním kolektivem dětí na škole, následuje dvoudenní seminář, který slouží pro výměnu nově získaných zkušeností apod. Celkem se tedy jedná o čtyřicet vyučovacích hodin. Teoretická část všech kurzů probíhá pod dohledem odborníků, kteří současně s působením programů na školách vydali odborné publikace nejen pro instruktory, kteří propagují jejich myšlenky, ale také pro pedagogické pracovníky a pro školy.

2.4.1.5 Působení instruktorů na školách

Dvojice instruktorů vyučuje v třídních kolektivech na škole a realizuje vzdělávací bloky dle dané metodiky a schématu výuky se stejnou skupinou dětí na základních a speciálních školách. Podstatou programu je vzájemná důvěra a neustálá komunikace mezi přednášejícími instruktory a dětmi. V průběhu celého programu přednášející směřují k vytvoření přátelské atmosféry, pomocí níž se pak děti stávají jeho aktivní součástí. Velký důraz je kladen na maximální využití didaktických pomůcek a propagačních materiálů. Instruktoři se navzájem střídají a doplňují. Jeden vždy přednáší a druhý interaktivně ukazuje pomůcky, obrázky a podobné materiály. Tyto materiály většinou slouží jako drobná odměna pro děti. Materiály s sebou do školy přinášejí instruktoři, kteří je získali v kurzu. Zmíněné materiály, které děti nosí domů, plní zároveň další, neméně důležitou roli preventivního opatření i doma. Děti se s nimi zpravidla pochlubí před rodiči a tyto materiály slouží zároveň jako zdroj informací pro rodiče, kteří se tímto také nepřímo zapojí do výukového programu.

2.4.1.6 Další formy propagace

Každá třída je pozvána k návštěvě a prohlídce stanice jednotky HZS s ukázkou hasičské techniky. Děti navštíví operační středisko a je jim vysvětlen princip služeb. Důležitým pomocníkem na cestě k výuce jsou média (regionální tisk, rozhlas a televize). Dalším prostředkem propagace jsou soutěže - "Soutěž draka Hasíka" v regionálním tisku atd.

2.4.1.7 Seznam potřebné výstroje a pomůcek nezbytných k realizaci programu

Základní vybavení a pomůcky

- 1 ks kompletní zásahový oděv včetně přilby
- 1 ks maska dýchacího přístroje
- 1ks zpětný projektor pro besedy na školách, které jej přímo nevlastní (podle možnosti)
- 1 ks deka
- 1 ks bezpečnostní značka se znázorněním únikových cest
- 1 ks zápalky nebo zapalovač
- 1 ks svíčka
- 1 ks telefonní přístroj

- kancelářský materiál (papír, fixy, fólie na zpětný projektor, formulář s testem)

Dodatečné vybavení a pomůcky

- 1 ks dýchací přístroj
- 1 ks požární kouřový hlásič
- 1 ks hasicí spray Pyrocool
- použité hasicí přístroje (nejlépe práškový PHP a PHP s CO₂ – demonstrace váhy)
- maskot – drak Hasík.

Z mého pohledu je projekt Hasík pojat tak, aby zaujal děti. Přátelská forma výuky a důraz kladený na zábavnou formu přednášek děti zaujme a tím pádem zvýší jejich pozornost. Dalším důležitým prvkem, ač je v dodatečném vybavení na posledním místě, je maskot – drak Hasík. Dává projektu takzvanou tvář a pro děti je to okamžité pojitko k tématu požární ochrana. Pro děti je zajímavé i vstoupení do role hasiče. Když sednou za volat hasičského auta, když si můžou vyzkoušet přilbu. Najednou se vcítí do role záchranáře a mají pocit důležitosti. Sama jsem jako dítě toužila po tom, být policistkou. Každý rok jsme ve škole malovali ve výtvarné výchově obrázek: Mé budoucí povolání. Spousta spolužáků malovala hasiče, policisty, záchranáře nebo doktory. Už jako malí jsme všichni chtěli pomáhat a zachraňovat svět. Můj sen stát se policistkou mi zůstal až do teď. Nyní studuji na Fakultě tělesné kultury v Olomouci obor Ochrana obyvatelstva a za pár let, doufám, že budu stát v policejní uniformě a dělat práci, o které sním od základní školy.

Všechny informace o preventivně výchovném programu Hasík jsou publikovány na internetových stránkách (<http://www.hasik.cz/index.html>), odkud jsem informace čerpala. Mnoho informací jsem se dočetla také v jedné z publikací, které byly vydány na základě vzniku tohoto programu - *Výchova dětí v oblasti požární ochrany: Příručka pro učitele základních a speciálních škol* (Mikulka, Mikulka, Piňos, 2003). Kolektiv těchto autorů vypracoval příručky dle cílové skupiny, která bude z této příručky čerpat informace a dle níž se bude vzdělávat. Ve své práci jsem pracovala zejména s *Příručkou pro učitele základních a speciálních škol* (2003), dále však vypracovali příručku *Výchova dětí v oblasti požární ochrany: Příručka pro učitele středních škol* (2005) a *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva: Terénní příručka pro instruktory* (2007).

2.5 POŽÁRNÍ OCHRANA OČIMA DĚTÍ A MLÁDEŽE

Program, který mě zaujal, se nazývá „Požární ochrana očima dětí a mládeže“. Jedná se o literárně - výtvarnou soutěž, kterou vyhlašuje každý rok Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska. V roce 2019 se koná již 45. ročník této soutěže. Soutěže se mohou zúčastnit děti, žáci a mládež ve věku do osmnácti let v rámci činnosti školní i mimoškolní (Domy dětí a mládeže /DDM/, družstva mladých hasičů /MH/, skautské organizace apod.)

Soutěž je organizována pro zařízení:

- školská - mateřské školy, základní školy, základní umělecké školy, speciální školy pro děti s více vadami, pomocné školy, gymnázia, střední školy, učiliště
- mimoškolní – DDM, sbory dobrovolných hasičů (SDH), skautské oddíly apod.

Soutěž má tři části a probíhá v několika věkových kategoriích:

1. literární,
2. výtvarnou,
3. zpracování s pomocí digitálních technologií.

Účastníkům soutěže je zadáno téma, na které vytváří literární, výtvarná a digitální díla. V následujícím odstavci představím obsahové zaměření tématu pro rok 2019. Téma zní: „*V domě hoří! A co teď?*“ Obsahové zaměření tohoto tématu:

- příznaky požáru v domě,
- co je potřeba udělat nejdříve, co následně,
- hasební prostředky pro prvotní hasební zásah,
- význam pořádku a přehlednosti na únikových schodištích, podestách, ve sklepech,
- součinnost s jednotkou požární ochrany, apod.

Hodnocení je prováděno:

- základní kolo (ve škole, v DDM, v družstvu Mladých hasičů, v oddíle, apod.),
- okresní kolo (nebo městské kolo u statutárních měst),
- krajské kolo + hlavní město Praha,
- republikové kolo.

V každém kole se vyhodnocují tři nejlepší práce ve všech kategoriích.

Tento způsob působení na děti v oblasti požární ochrany se mi líbí. Hlavně proto, že se koná jakousi „nenásilnou“ formou. Děti při této soutěži uplatní svou fantazii, zároveň však musí zapřemýšlet o problému, který může nastat i v jejich životě. O soutěži jsem se dozvěděla od známého, který je členem SDH Grygov a jehož svěřenci se této literárně – výtvarné soutěže každoročně účastní a soutěž si moc pochvaluje. Tímto mu děkuji.

Spolupráce s hasičskými záchrannými sbory krajů při zajišťování preventivně výchovné činnosti v oblastech – HZS krajů se podílí na zajišťování preventivně výchovné činnosti i dalšími činnostmi jako jsou:

- den otevřených dveří na HZS krajů,
- organizované návštěvy dětí a mládeže v rámci vyučování na stanicích,
- soutěže (např. v požárním sportu, výtvarné apod.),
- výstavy a akce popularizující požární ochranu a hasiče, ochranu obyvatelstva,
- celoživotní vzdělávání v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva,
- propagační materiály s tematikou požární ochrany a ochrany obyvatelstva,
- regionální průzkumy veřejného mínění,
- krajské videotéky.

Od narození žiju v obci nedaleko Olomouce – Brodek u Přerova. Řadu let navštěvuji každoročně akci, která se nazývá: **DEN S IZS**. O akci se dozvěděli moji rodiče od známého, který pracuje jako psovod u Policie České republiky. Na této akci vždy najdeme základní složky Integrovaného záchranného systému. Tedy Hasičský záchranný sbor České republiky, Zdravotnická záchranná služba České republiky a Policie České republiky. Každá složka má k dispozici své vybavení, které si může každý návštěvník prohlédnout. Každý rok se pořadatelé snaží oživit tuto akci o nějakou novinku, během řady let začaly přibývat ukázky služební kynologie, v níž policisté předvádí, jaké kousky zvládají služební psi. Dále přibyla zajímavá novinka, o níž se postarala Celní správa České republiky, která ukazuje mobilní velkokapacitní rentgen. Z brodeckého hřiště také každý rok vzlétá vrtulník, který nabízí pohled z ptačí perspektivy a přibližuje lidem problematiku přistání při mimořádné události. Na akci také probíhají ukázky různých zásahů – od použití ručních hasičích přístrojů po ukázkou první pomoci osobě při automobilové havárii.

Aby akce zapůsobila na děti, akci doprovází atrakce jako skákací hrad, zapůjčení obecních motokár, různé výtvarné koutky. O zábavu dětí se každoročně stará SDH okolních obcí, kdy spojí síly a na volné prostranství nanesou vrstvu hasící pěny, která se stává atrakcí pro děti.

Akce Den s IZS je podle mého názoru skvělý prostředek k tomu, jak dětem předvést složky IZS, jak jim zábavnou formou zapsat do povědomí problematiku ochrany obyvatelstva. Já sama jsem chodila na tuto akci jako dítě, nyní ji navštěvuji s manželem jako dospělá a jednou doufám, že ji budu navštěvovat se svými dětmi.

3 CÍL PRÁCE

Hlavním cílem mé práce je zjistit, zda je dostatečná informovanost a vědomí o požární ochraně na základních školách. Dále zjistit, zda jsou žáci na základních školách poučeni o tom, jak se chovat při vzniku mimořádné události a zda vědí, jak se zachovat při evakuaci objektu.

Dílčím cíle této diplomové práce je vysvětlit základní pojmy, které se týkají tématu diplomové práce a pojí se s výchovou k požární ochraně na základních školách.

V práci se zaměřím na teorii požární ochrany a budu zjišťovat, jakým způsobem se v současnosti dětem předávají informace o požární ochraně a kdo má v kompetenci děti na takové téma vzdělávat. Dále vyjmenuji vzdělávací programy týkající se požární ochrany, které mě zaujmou.

V případě, že výsledky dotazníků v praktické části ukážou na nedostatky ve výchově k požární ochraně, pokusím se navrhnout doporučení na zlepšení.

4 METODIKA

4.1 APLIKOVANÁ METODA

K získání informací o znalostech dětí v oblasti požární ochrany jsem vytvořila dotazník, který obsahuje 10 uzavřených otázek se 3 možnostmi, kdy pouze jedna je správná. Do dotazníku jsem vložila i 2 otevřené otázky. Jedna byla naprosto banální a druhou jsem zvolila ze zvědavosti. Otevřené otázky jsem nezahrnula do vyhodnocení dotazníků, ale budu jim ve své práci věnovat pár řádků. Formu dotazníku jsem zvolila proto, že se mi zdála úměrná věku dětí na základní škole. Dotazník jsem dala dětem v 6. třídě a výzkumu se zúčastnilo šedesát žáků. Dotazník je přiložen v příloze P I.

4.2 HYPOTÉZY

Předpokládám, že děti na základní škole jsou dostatečně poučeny o požární ochraně, což by měla dokazovat 80% úspěšnost dotazníků. Osmdesátiprocentní úspěšnost jsem zvolila z toho důvodu, že se domnívám, že by děti měly znát alespoň třičtvrtě odpovědí správně, aby byly schopny správně reagovat na mimořádnou událost.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část v mé práci slouží jako takový průzkum, zda teorie výchovy k požární ochraně na základních školách má nějaký výsledek. Mým cílem bylo zjistit, zda se daří vštípit informace o požární ochraně dětem do hlavy. Zda děti vědí, jak se při takových mimořádných situacích zachovat a nakolik jsou opatření výše uvedená v práci v praxi aplikována na vzorku žáků. Praktickou část jsem se rozhodla zajistit na základní škole v Olomouci. S touto školou mám velmi dobré vztahy díky spolupráci při lyžařských kurzech a výcviku plavání. Z důvodu ochrany osobních údajů však nebudu jmenovat ani základní školu, ani žádná jména zúčastněných osob. Jsem však velice vděčná všem, kteří mi umožnili aplikovat svou praktickou část své diplomové práce, a tímto jim děkuji.

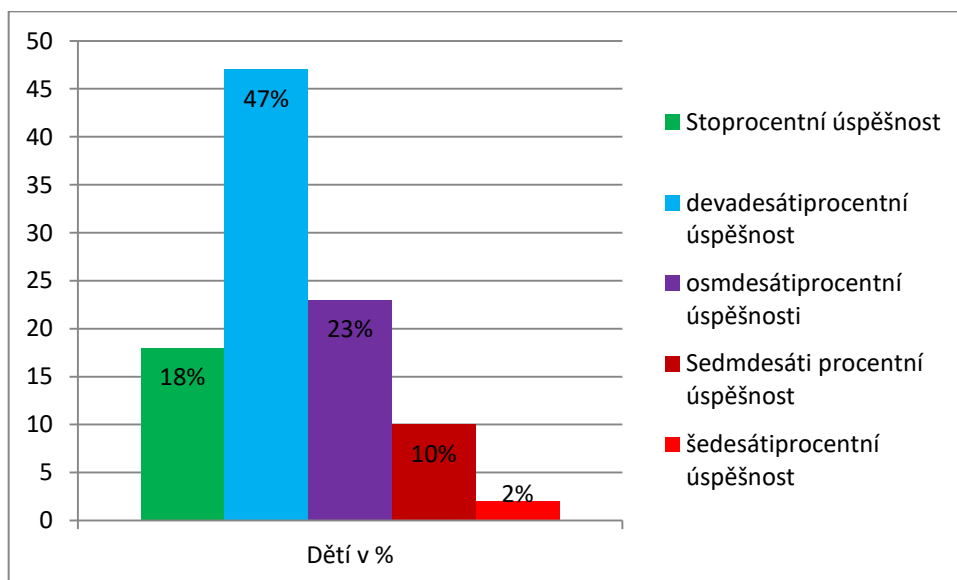
5 VÝSLEDKY

5.1 CELKOVÁ ÚSPĚŠNOST

Výsledky v 6. třídě jsou úspěšné. Ze všech šedesáti dětí mělo 53 dětí (88 %) splněnou úspěšnost dotazníku.

Stoprocentní úspěšnost dotazníku mělo 11 dětí (18 %), devadesátiprocentní úspěšnost mělo 28 dětí (47 %), osmdesátiprocentní úspěšnosti dosáhlo 14 dětí (23 %).

Neúspěšný test (tedy méně než 80 %) mělo 7 dětí (12 %). Sedmdesáti procentní úspěšnost mělo 6 dětí (10 %) a jedno dítě mělo šedesátiprocentní úspěšnost dotazníku.

Obr. č. 7 – Celková úspěšnost

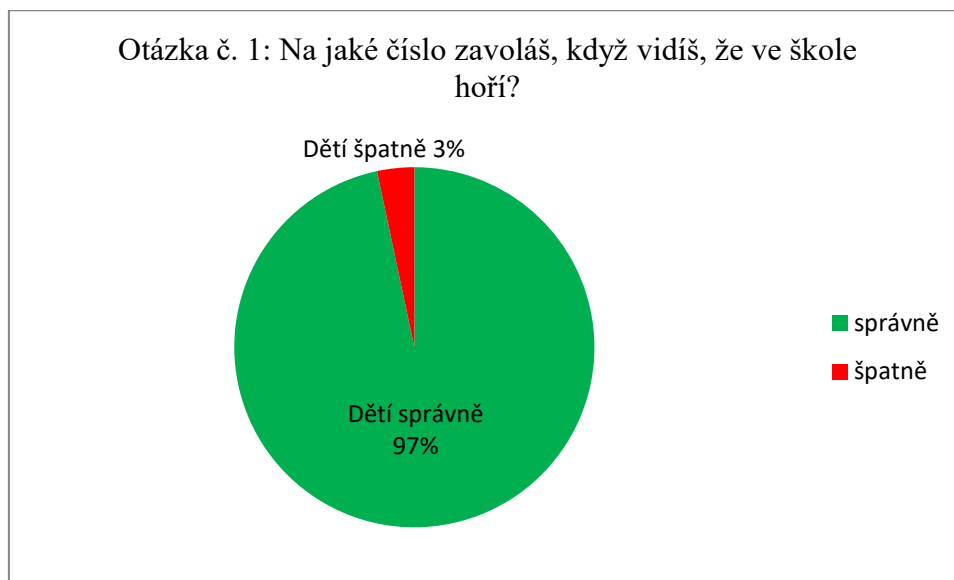
5.2 VYHODNOCENÍ ODPOVĚDÍ

Otázky jsem volila tak, že jsem použila příručku pro učitele Výchova dětí v oblasti požární ochrany (2003) a otázky pokládala postupně dle kapitol v příručce. Snažila jsem se vybrat vždy alespoň jednu otázku z jedné kapitoly. Otázky byly zvoleny a vymyšleny mnou dle důležitosti.

Otázka č. 1: Na jaké číslo zavoláš, když vidíš, že ve škole hoří?

Na tuto otázku odpovědělo 58 dětí (97 %) správně, a 2 děti (3 %) zvolily špatnou odpověď. Doufala jsem, že tato odpověď bude stoprocentně odpovězena správně, protože

je to naprostý základ znalostí PO, ale je možné, že chyba nebyla způsobena nevědomostí ale špatnou orientací v odpovědích.

Obr. č. 8 – Úspěšnost otázky č. 1

Otázka č. 2: Víš, co znamená slovo „evakuace“?

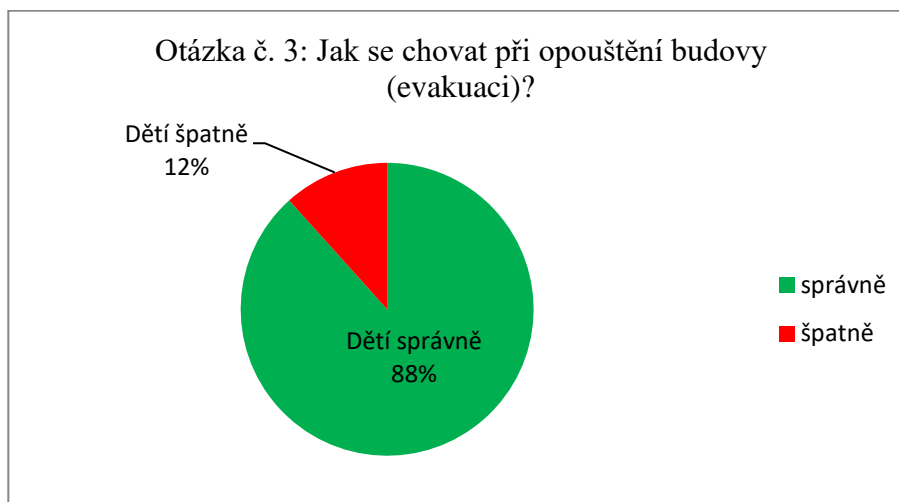
Správně odpovědělo 59 dětí (98 %), tudíž pouze jedno dítě (2 %) odpovědělo špatně. Tato otázka se mi zdála těžká a nechtěla jsem původně vůbec zařazovat do dotazníku, ale zdálo se mi to jako důležité téma, neboť slovo „evakuace“ je velmi důležitý termín při mimořádné události. Úspěšnost této otázky mě teda příjemně překvapila a těší mě, že děti ví, jaký význam má přemístění do bezpečného prostoru při požáru.

Obr. č. 9 – Úspěšnost otázky č. 2

Otázka č. 3: Jak se chovat při opouštění budovy (evakuaci)?

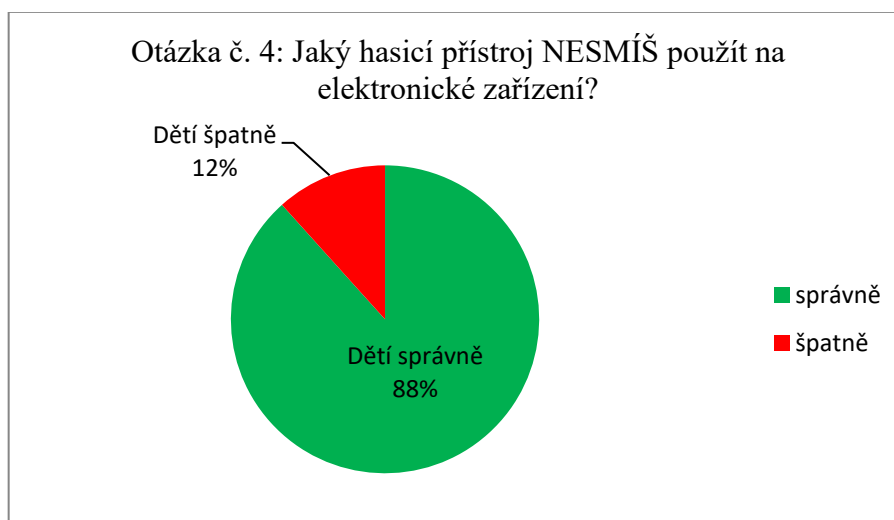
Zde byla chybovost vyšší. Správně odpovědělo 50 dětí (83 %) a špatně odpovědělo 10 dětí (17 %). S touto otázkou souvisí i poslední – otevřená otázka, ale o tom budu psát až v posledním odstavci této kapitoly.

Obr. č. 10 – Úspěšnost otázky č. 3

Otázka č. 4: Jaký hasicí přístroj NESMÍŠ použít na elektronické zařízení?

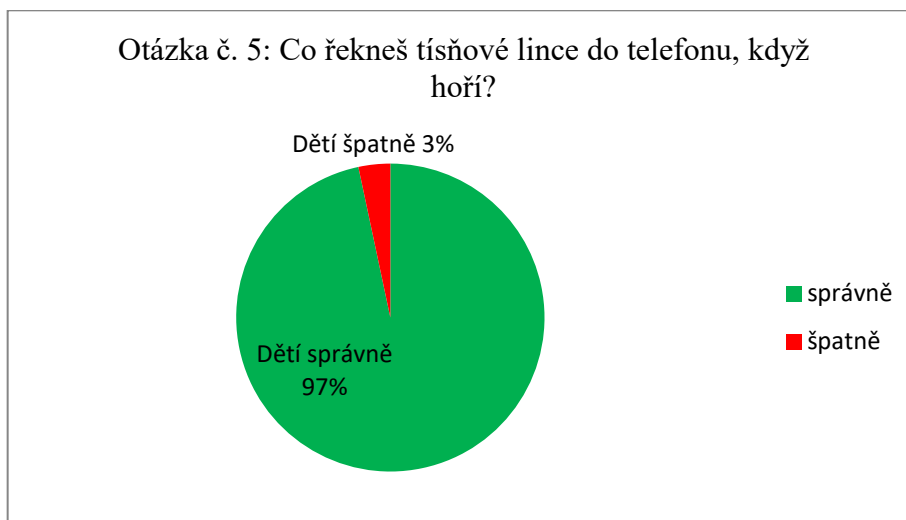
Na tuto otázku odpovědělo správně 53 dětí (88 %) a špatně odpovědělo 7 dětí (12 %). Tuto otázku jsem zvolila z toho důvodu, že se ve škole nachází velká spousta elektronických zařízení (počítač, dataprojektor, rádio, aj.) a tyto přístroje mohou ve škole způsobit požár. V případě, že by vznikl požár na jednom ze zařízení a děti by se pokusily hasit vodním hasicím přístrojem, vznikly by ještě větší škody.

Obr. č. 11 – Úspěšnost otázky č. 4

Otázka č. 5: Co řekneš tísňové lince do telefonu, když hoří?

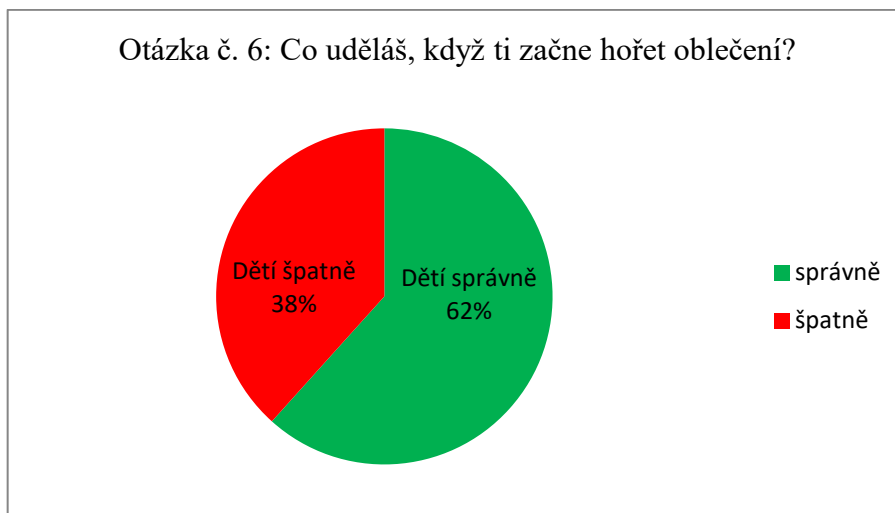
Správnou odpověď zvolilo 58 dětí (97 %) a špatnou odpověď pak zvolily 2 děti (3 %). Drtivá většina dětí má u sebe ve škole mobilní telefon a všechny tyto telefony mohou sloužit k přivolání pomoci. Tísňové linky jsou nabízeny hned při odemčení telefonu a většina dětí (97%) z této třídy umí vytočit linku 150. Mým cílem však bylo zjistit, zda jsou schopni říct to, co by dispečinku HZS pomohlo při zásahu. Naštěstí většina dětí ví, co tísňové lince říct.

Obr. č. 12 – Úspěšnost otázky č. 5

Otázka č. 6: Co uděláš, když ti začne hořet oblečení?

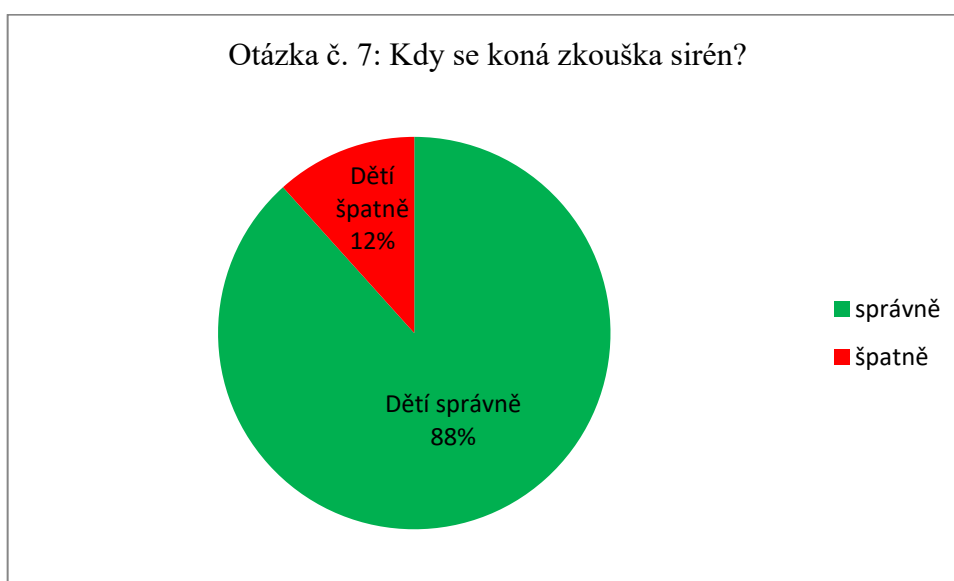
Na otázku odpovědělo 37 dětí (62 %) správně a 23 dětí (38 %) špatně. Tato neúspěšnost odpovědí je alarmující. Protože se školy účastní i akcí mimo školu (např. škola v přírodě, výlety), jehož součástí jsou i táboráky, ohniště a opékání buřtů, může nastat situace, že dítěti začne hořet oblečení. Když začne dítě v tomto případě utíkat, oheň se začne po oblečení díky kyslíku šířit a působí mnohem větší bolest a škody, než když se začne dítě kutálet. Proto se mi zdála tahle otázka důležitá.

Obr. č. 13 – Úspěšnost otázky č. 6

Otázka č. 7: Kdy se koná zkouška sirén?

Na tuto otázku 53 dětí (88 %) odpovědělo správně a špatně odpovědělo 7 dětí (12 %). Zkouška sirén se koná každý měsíc a dítě si může mylně myslet, že se jedná o poplach či ohlášení požáru.

Obr. č. 14 – Úspěšnost otázky č. 7

Otázka č. 8: Jak ošetříš popáleninu?

U této otázky byla chybovost vysoká. Pouze 40 dětí (67 %) odpovědělo správně a zbylých 20 dětí (33 %) odpovědělo špatně. Tato neúspěšnost odpovědí mě překvapila a myslím si, že je to velmi důležitá věc, která se netýká pouze požární ochrany ve škole, ale i běžného života doma nebo venku. Popálení je vážné a bolestivé poranění. Může nastat

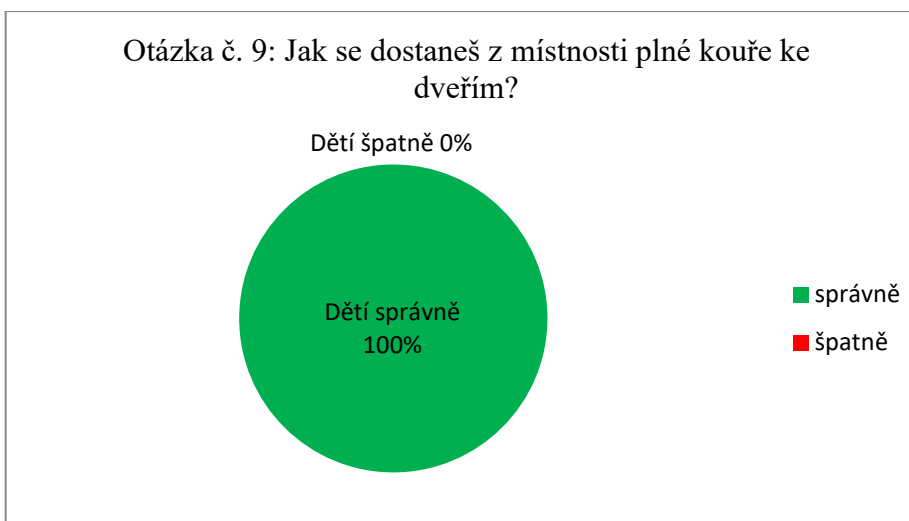
kdykoliv doma (horkou vodou, žehličkou, u krbu, u sporáku) i mimo domov. Každé dítě by mělo vědět, jak sebe nebo další osobu ošetřit při vzniku tohoto poranění.

Obr. č. 15 – Úspěšnost otázky č. 8

Otázka č. 9: Jak se dostaneš z místnosti plné kouře ke dveřím?

Zde odpověděly všechny děti správně, tudíž má tato otázka stoprocentní úspěšnost. Možná tak děti volily proto, že ostatní špatné odpovědi byly příliš absurdní, ale jsem ráda, že děti tuší, jak se v této situaci zachovat.

Obr. č. 16 – Úspěšnost otázky č. 9

Otázka č. 10: Co budeš dělat, když ve škole hoří?

Tato otázka byla zodpovězena správně 54 dětmi (90%) a špatně odpovědělo 6 dětí (10%). Bohužel nejčastěji špatně zvolená odpověď byla možnost „budu utíkat“, s čímž souvisí otázka č. 12, které se budu věnovat na konci této kapitoly.

Obr. č. 17 – Úspěšnost otázky č. 10

Otázka č. 11: Jak se jmenují lidé nebo jednotky, které voláte, když hoří?

Dvě otevřené otázky jsem zvolila z toho důvodu, že uzavřené otázky nenutí děti tolik přemýšlet a vymýšlet, a pouze kroužkují z daných odpovědí. Chtěla jsem tedy, aby se alespoň nad dvěma otázkami opravdu zamyslely. Tuto jednoduchou otázku jsem zvolila proto, že jsem předpokládala stoprocentní úspěšnost. Doufala jsem, že u každého dotazníku padne alespoň „hasiči“. Mýlila jsem se. U dvou dětí byla tato odpověď prázdná. Většina dětí napsala do této otevřené otázky odpověď „hasiči“. Těchto odpovědí bylo 48 (80 %). Dále se víckrát objevilo „hasičský sbor“, a to přesně u 8 dětí (13 %). Tři děti (5 %) napsaly „hasičská záchranná služba“ a dále padly odpovědi jako: „dispečink“, „tísňová linka“, nebo „hasičská stanice“. Pouze jedno dítě odpovědělo: „hasičský záchranný sbor“.

Otázka č. 12: Co uděláš jako úplně první věc, když vidíš, že ve škole je kouř nebo oheň?

Vzhledem k tomu, že tato otázka navazuje na otázku č. 3 a 10, kde děti odpovídaly s téměř devadesátiprocentní úspěšností, předpokládala jsem, že se nad touto otázkou zamyslí. Spousta dětí však napsala odpověď „uteču“. 23 dětí (38 %) ze šedesáti by v jeden moment začalo rychle utíkat ke dveřím. Co by to způsobilo?

Při této otázce jsem se snažila opřít o příručku Výchova dětí v oblasti požární ochrany (2003), ale v této příručce je krásně popsán pouze zásah ze strany HZS a pro občany (děti) je v příručce doporučení pouze na znalost čísla tísňových telefonních linek, dále co je potřeba nahlásit dispečinku při volání a jak se pohybovat v hořící zakouřené

budově. V příručce nepadlo ani slovo o panice, nebo hromadném útěku z budovy. V těchto případech mohou být fatální následky na zdraví nebo životech dětí i dospělých, proto si myslím, že by se jim mělo věnovat v rámci RVP (Člověk a jeho svět). Naštěstí, na základní škole, kde jsem čerpala tyto informace, se koná každoročně zkouška evakuace dětí z budovy na hřiště. Tento proces se nazývá „cvičný požární poplach“ a vychází z ustanovení vyhlášky č. 246/2001 Sb., o požární prevenci, která říká: „Stanoví-li tak schválené posouzení požárního nebezpečí nebo dokumentace požární ochrany zpracovaná na základě stanovení podmínek požární bezpečnosti, prověřuje se účinnost opatření uvedených v požárních poplachových směrnicích nejméně jednou za rok formou cvičného požárního poplachu“. I během mé povinné školní docházky na této základní škole každý rok probíhal cvičný požární poplach a vždy nám bylo zdůrazněno, že rychlý útěk směřuje spíše k ještě větší katastrofě, že přesun k únikovému východu musí být klidný a musíme brát ohled na ostatní osoby v budově. Ono to doporučení být klidný v takové situaci zní asi nemožně, nicméně žáci by to měli mít na vědomí.

Pokud však děti budou každý rok absolvovat cvičný požární poplach, ale nebudou vědět, k čemu se tohle cvičení pojí, chybí pak spojení teorie a praxe požární ochrany.

Další nejčastější odpověď byla: „Oznámím to učiteli nebo jakékoliv dospělé osobě“. Tuhle odpověď zvolilo 27 dětí (45 %), což je pěkný výsledek, protože tato odpověď se mi zdá jako jedna z nejrozumnějších. Pouze 4 děti (7 %) odpověděly, že by nahlas zvolaly „HOŘÍ“. Tuto odpověď považuji za nejlogičtější, protože pokud začne dítě samo utíkat a nikoho neupozorním na požár, ohrozí to jak jeho, tak zbytek budovy. Přestože slovo „HOŘÍ“ stojí v každé požárně poplachové směrnici a ta visí na každém patře budovy, volilo tuto odpověď pouze 7 % dětí.

POŽÁRNĚ POPLACHOVÁ SMĚRNICE

1. Povinnosti při zjištění požáru

Každý zaměstnanec nebo návštěvník, který zpozoruje požár, je povinen učinit následující:

- **snažit se požár uhasit** sám použitím přenosných hasicích přístrojů, případně dalších prostředků, které jsou po ruce
- pokud se mu nepodaří požár zlikvidovat, **telefonicky ohlásit** vznik požáru **na ohlašovnu požáru objektu** a dále **na vnitřní ohlašovnu požáru hasičského záchranného sboru na linku 150**, volající musí oznámit: kde hoří, co hoří, své jméno a číslo telefonu, ze kterého volá, a vyčkat na ověření HZS!!!

2. Způsob vyhlášení požárního poplachu

- voláním **HOŘÍ!**

3. Povinnosti po vyhlášení požárního poplachu

- **zachovat klid a rozvahu**, jen tak lze zabránit panice a úrazům
- po vyhlášení požárního poplachu voláním „HOŘÍ!“ **opustit zaměstnanci objekt** co nejkratší cestou (viz únikový směr na únikové cestě) a shromáždí se na určeném bezpečném místě – platí zákaz používání výtahů
- současně **napomáhají při evakuaci osob** z objektu a na vyzvu velitele zásahu hasičů poskytnou osobní a věcnou pomoc, pokud tím sami sebe nevystaví vážnému ohrožení
- určené osoby **zajistí vypnutí přívodu elektřiny, plynu, vody, topení**
- určené osoby z ohroženého prostoru **odstraní nebezpečný materiál**, např. tlakové lahve
- určené osoby **dohlíží na evakuaci materiálu** na určené místo a na zabezpečení první pomoci (s evakuací materiálu se nepočítá)

4. V mimopracovní době

- v mimopracovní době hlásí vznik požáru každá osoba, která požár zpozoruje

5. Důležitá telefonní čísla

Policie ČR	tel. 158
Městská policie	tel. 156
Záchranná služba	tel. 155
Hasiči	tel. 150
Integrovaný záchranný systém	tel. 112
PVK	840 111 112
Pražská plynárenská	1239
PRE	224 915 151
ČEZ	840 850 860
Lékařská služba první pomoci	14123

Zpracovala:osoba odborně způsobilá v prevenci rizik

Schválil:

Platnost od:

Název firmy

platnost od: 1. 1. 2017

zpracovala:

sídlo společnosti: Moravská 1687/34, 120 00 Praha 2
telefon: +420 724 868 101 hlavní kancelář: Jana Masaryka 108/10, 120 00 Praha 2
info@crdr.cz / www.BOZP.cz pobočky: Brno, Ostrava, Plzeň, Hradec Králové, České Budějovice

Obr. č. 18 – požárně poplachová směrnice

(<https://www.dokumentacebozp.cz/aktuality/pozarni-poplachove-smernice-co-musi-obsahovat/>)

Další psané odpovědi, které se vyskytly pouze jednou, byly: „Uhasím požár,“ „seřadím se ke dveřím,“ „skočím z okna,“ a pouze jednou padla také odpověď: „zavolám hasiče,“ což je dle mého názoru málo, protože téměř každé dítě má u sebe telefon a číslo na tísňovou linku zná 97 % dotazovaných dětí.

6 DISKUZE

Z výsledků vyplývá, že ze všech šedesáti dětí dosáhlo úspěšnosti dotazníku 53 dětí, což je 88 %. Protože 88 % dětí je drtivá většina všech žáků zúčastněných mého průzkumu, můžu tvrdit, že má hypotéza byla potvrzena. Znamená to tedy, že děti na základní škole jsou dostatečně poučeny o požární ochraně, tudíž ví, jak se zachovat a jak reagovat při vzniku mimořádné události, jakou je požár ve školní budově.

Dále pak bylo ze všech dětí 7 neúspěšných (12 %), o čemž může vypovídat nedostatečná poučenost o požární ochraně, ale také chybovost nebo nepozornost žáků.

Z výsledků dále vychází, že nejvyšší chybovost byla u otázek č. 6 a 8, kde odpovědělo správně kolem čtyřiceti dětí (cca 65 %). Otázka číslo 6: „Co uděláš, když ti začne hořet oblečení?“ se týká hlavně tématu „Nebezpečí v přírodě a ve městě.“ Tato situace může nastat kdekoliv, kde se nachází nebezpečí požáru. Může to být doma u krbových kamen, na škole v přírodě u ohniště, na táboře u táboráku. Děti by měly vědět, co v této situaci dělat. Většina chybných odpovědí byla: „Vysleču ho“, tím však může vzniknout popálení na dalších částech těla. Párkrát padla i odpověď: „Budu utíkat“, což je velmi nebezpečné, neboť se zvýší přítomnost kyslíku a oheň se tak rychleji šíří po oděvu. Tohle by děti měly vědět a překvapuje mě, kolik jich odpovědělo chybně. Nehledě na to, že dotazovaným dětem je v průměru 12 let. Neměly by za sebou mít několik táboráků? Výletů s rodiči, kde je ohniště? Jak se mají děti tyto informace dozvědět? Tohle není pouze učivo, tohle je důležitá věc potřebná k životu. Tohle není informace, kterou má za úkol paní učitelka sdělit dětem v rámci vzdělávacího programu. To je informace, kterou by měly znát také z domácího prostředí. Tím chci říct, že velkou roli hraje rodina, ale o tom až v kapitole Souhrn.

Další otázka s vysokou chybovostí byla otázka číslo 8: „Jak ošetříš popáleninu?“ Nejčastější chybná odpověď byla: „Namažu mastí“. Ona ta odpověď není špatně, samozřejmě existuje spousta mastí, které napomáhají léčbě popálenin a urychlí jejich hojení. Ale máte doma všichni mast na popáleniny? Máte u sebe mast na výletě, kde je ohniště? Mnohem logičtější je tedy odpověď: „Zchladím studenou vodou“. Po zchlazení popáleniny přichází nejrychlejší úleva od bolesti a studenou vodu máte po ruce téměř pořád. Co mě ale zarazilo je to, že dvacet dětí (33 %) neví, jak by správně ošetřilo popáleninu. Znamená to snad, že se dvanáctileté dítě nikdy nepopálilo žehličkou? Nikdy nesáhlo na horký hrnec nebo se nepolilo horkým čajem? Nebo se jim tohle někdy stalo, ale nikdy to neošetřily? Opět si myslím, že by tohle měly děti znát z domácího prostředí.

Ke dvěma otevřeným otázkám jsem se vyjádřila v předchozí kapitole. Zvolila jsem je proto, aby děti nad otázkou hlouběji zapřemýšlely. Paradoxně jsem se u těchto dvou otázek nejvíc rozepsala a nechala se unést odpověďmi. Z poslední otázky, tedy otázky č. 12 vyplývá, že 23 dětí (38 %) by při vzniku požáru ve škole začalo okamžitě utíkat. Ovšem následky paniky a hromadného útěku si zřejmě neuvědomují.

Otázka č. 12 mě tedy přivedla na doporučení, že by se ve školách a na besedách o požární ochraně mělo probírat téma panika a hromadný útek z místa, kde se vyskytuje požár. Kolik existuje případů, kdy se lidé v davu navzájem ušlapali? Dalo by se tomu předejít? V mé práci se vyskytuje mnoho otázek a já doufám, že se mi někdy během praxe podaří na ně odpovědět. Nejlépe kdybych mohla tyto skutečnosti ovlivnit a na děti v budoucnu působit.

7 ZÁVĚR

Mým hlavním cílem bylo zjistit, zda je dostatečná informovanost a vědomí o požární ochraně u dětí na základních školách. Díky průzkumu jsem měla možnost pomocí dotazníku zjistit, zda děti na nejmenované základní škole v Olomouci ví, jak se zachovat při požáru v budově, při evakuaci nebo při zranění – popálení. Průzkum ukázal, že děti na základní škole jsou dostatečně poučeny o požární ochraně a ví jak se zachovat v případě požáru v budově.

V práci jsem vysvětlila základní pojmy, které se týkají tématu mé práce. Vysvětlila jsem pojmy: požární ochrana, ochrana obyvatelstva, Integrovaný záchranný systém, hasičský záchranný sbor, mimořádná událost a krizová situace. V průběhu psaní jsem měla neustále po ruce zákony, ze kterých jsem čerpala. Téma práce je velmi specifické a i když spousta knih obsahuje potřebné informace pro mou práci, většinou se stejně odkazuje na zákon. Proto je mnoho citací převzatých ze zákonů. Díky studiu oboru Ochrana obyvatelstva jsem měla k dispozici od pana docenta inženýra Jaromíra Nováka, CSc. spoustu knih, které jsem nyní použila pro psaní mé diplomové práce, za což mu děkuji. Knihy jsou vždy citovány v referenčním seznamu.

Díky psaní mé diplomové práce jsem měla možnost zjistit, jak funguje vzdělávání dětí na téma požární ochrany. Zjistila jsem, kdo má ve své kompetenci působit na děti v tomto tématu a předávat jim informace potřebné k životu. Zjistila jsem informace o dvou vzdělávacích programech, které se zabývají tematikou požární ochrany. Jeden znám už delší dobu, proto bylo zajímavé se o něm dočíst více, o druhém mě informoval známý.

V částech průzkumu, které ukázaly na nedostatky ve výchově k požární ochraně, jsem navrhla doporučení, a doufám, že se v budoucnu tyto skutečnosti změní k lepšímu.

8 SOUHRN

Shrnutím této diplomové práce bych chtěla podotknout, že téma bylo velmi zajímavé. Bylo přínosné jak pro mou trenérskou praxi, tak do budoucího povolání.

Během zjišťování informací jsem se mnohokrát bavila s lidmi neoficiálně mimo dotazník, kdy jsem se dozvěděla informace, které mě mnohdy i děsily. Například, během rodinné oslavy jsem se bavila o mém tématu diplomové práce a členové rodiny na to reagovali diskuzí o požární ochraně na základní škole jejich dětí. Rodiče se zeptaly svých dětí, jestli ví, co by dělaly, kdyby ve škole hořelo. Načež třináctiletá dívka odpověděla: „Nám ve třídě nefunguje rozhlas.“ Z tohoto rozhovoru tedy vyplynulo, že na nejmenované škole v jisté třídě nefunguje rozhlas. Kdyby se tedy vedení školy rozhodlo, že žáky o požáru ve škole uvědomí pomocí rozhlasu, tato třída by se o informaci nedozvěděla, nebo by musela spoléhat na doslech tříd ostatních. To je alarmující zjištění. Z dalších neoficiálních rozhovorů vyplynulo, že na další nejmenované škole v okolí Olomouce se cvičný požární poplach koná jednou za pět let. V tomto případě záleží, kdo se nachází ve vedoucích funkcích základní školy a jaké má vedení školy priority. K dalšímu zajímavému uvědomění mě přivedla praxe na škole pro sluchově postižené, kde jsem přemýšlela, jak jsou všichni přítomní ve škole informováni o požáru. Vzhledem k tomu, že jsem praxi absolvovala v březnu, kdy už jsem dávno pracovala na své diplomové práci a sháněla data, přemýšlela jsem, jak jsou žáci a neslyšící učitelé informováni o případném požáru. Zjištění bylo víc než hrozné. Škola nemá vizuální alarm, má pouze zvukový, k čemuž slouží školní rozhlas. V případě požáru tedy vedení školy ohlásí požár do rozhlasu a následně všichni slyšící učitelé obíhají celou školu a ve znakovém jazyce informují všechny přítomné, že musí opustit budovu. Tato škola ovšem uskutečňuje cvičný požární poplach dvakrát ročně, na rozdíl od běžných základních škol. Jedna nejmenovaná škola pro neslyšící bohužel nedělá cvičný požární poplach ani jednou v roce. Tato informace z důvěrného zdroje mě naprosto zděsila, protože skutečnost je, že většina přítomných v budově je neslyšící a ještě k tomu ani jednou za rok netrénují cvičný požární poplach. V případě mimořádné události jako (např. požár budovy) by na tomto místě byla vysoká pravděpodobnost spousty zraněných nebo usmrčených osob.

Tím chci říct, že tato diplomová práce není pouze o procentuálním vyjádření výsledků mého průzkumu, ale několika měsíční práce, zjišťování faktů, ověřování informací, čtení knih, zákonů, dokumentů a článků. V celkovém vyhodnocení výsledků jsem se sice dozvěděla, že děti na základní škole jsou dobře připraveny na mimořádnou

událost a ví, jak se zachovat při vzniku požáru ve škole, ovšem při rozboru jednotlivých otázek jsem se dozvěděla, kde mají děti nedostatky a v čem by se dala výchova k požární ochraně vylepšit.

Otázkou, která vyplynula z výsledků mé práce, je i spojení teorie a praxe výchovy k požární ochraně. V práci jsem zmínila, že cvičný požární poplach by se měl konat jednou ročně. Děti tedy na zvukový signál začnou opouštět budovu školy tak, jak přikazuje učitel. Ví ale děti, proč se tohle cvičení dělá? Řekl někdo dětem, že se jedná o nácvik evakuace budovy, kdyby hořelo? Věnuje se tomuhle tématu hodina před nebo po cvičném požárním poplachu, nebo si prostě vedení školy udělá fajfku „splněno“ a učí dál?

Poslední myšlenkou, kterou píši do své diplomové práce je fakt, že nejen škola má zodpovědnost za vědomosti ohledně požární ochrany. Jsou to právě rodiče, s kým děti tráví spoustu času. Rodiče mají na děti obrovský vliv a jsou jim tím největším vzorem. Pokud dítě nikdy nebude vychovááno k bezpečnosti ohledně požární ochrany a ochrany obyvatelstva, těžko to učitel ve škole může změnit během pár hodin týdně. Ovšem otázka výchovy rodičů dětí na téma požární ochrany není tématem mé práce.

Z práce vyplynula další spousta otázek, na které možná nedostanu nikdy odpověď, možná na ně dostanu odpověď během následující praxe ve škole nebo na bazéně. Každopádně cíle své práce jsem splnila, téma bylo pro mě zajímavé, nebyla to pro mě pouze povinnost ale i zábava. Zjistila jsem spoustu nových věcí, narazila na spoustu problémů, kterým se můžu v budoucnu v praxi vyvarovat. Díky práci jsem si uvědomila, jak je důležité dbát na svou bezpečnost a bezpečnost lidí kolem nás.

Mockrát děkuji všem, kteří se jakkoliv podíleli na pomoci s mou diplomovou prací.

9 SUMMARY

I would like to point out that the topic was very interesting. It was benefit for my coaching practice and my future profession.

While I was searching information, I had a lot of unofficially conversations with people outside the questionnaire, when I found out information that often scared me. For example, during a family celebration, I talked about my thesis topic and family members responded by discussing fire protection at their children's primary school. Their parents asked their children if they knew what they would do if they were at school. Then the 13-year-old girl replied, "The radio is not working in our classroom." It means, that the radio in their school doesn't work. So this class would not know about the information that there is the fire. This is an alarming finding. The other unofficial interview showed that the next unnamed school in Olomouc there is a practice fire alarm once a five years. I had another interesting idea during my practice at a school for hearing impaired kids where I was wondering how everyone in the school was informed about the fire. The finding out was more than menacing. The school has no visual alarm, it only has a sound alarm, which is used by the school radio. So if there is a fire, the school management announces a fire to the radio, and then all the hearing teachers circulate around the school and inform all the people around. This school, however, carries out a fire alarm twice a year. Unfortunately, one unnamed school for the deaf kids does not practice a fire alarm. This information from a confidential source absolutely horrified me. In the case of an emergency such as a building fire, there would be a high probability of a lot of injured or killed people at this point.

This thesis is not just about the percentage of the results of my survey, but a few months' work, finding out the facts, verifying information, reading books, laws, documents, and articles. In the overall evaluation of the results, I learned that children in primary school are well prepared for an extraordinary event and know how to behave in the event of a fire at school, but when analyzing the individual questions, I learned where the children have deficiencies and how can we fire protection education improve.

Another important fact is the connection of theory and practice of education to fire protection. I mentioned in my work that a fire alarm training should take place once a year. So the children start leaving the school building as the teacher orders. But do kids know, why is this exercise done? Did anybody tell kids that this is a building evacuation practice if it burns?

The last idea I write in my thesis is the fact that not only the school has the responsibility for knowledge about fire protection. Parents spend a lot of time with their children. Parents influence children and they are the biggest ideal for them. If a child is never raised to safety with regard to fire protection and protection of the population, it is difficult for a school teacher to change it in few hours a week. However, the issue of educating parents of children on the topic of fire protection is not the topic of my work.

There were a lot of questions from the work that I may never get an answer to them, maybe I'll get a reply during my future practice at school or swimming pool. Anyway, I have fulfilled the goals of my work, the topic was interesting for me, it was not only an obligation but also fun for me. I have found a lot of new things, have encountered a lot of problems that I can avoid in the future. Thanks to my work, I realized how important it is to take care of your safety and the safety of the people around us.

Thanks to all who participated in helping with my diploma work.

REFERENČNÍ SEZNAM

LEGISLATIVA

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)

Zákon č. 133/1985 Sb., České národní rady o požární ochraně

Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 2/1969 Sb., Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky

Vyhláška č. 246/2001 Sb., vyhláška Ministerstva vnitra o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci)

Vyhláška č. 87/2000 Sb., vyhláška Ministerstva vnitra, kterou se stanoví podmínky požární bezpečnosti při svařování a nahřívání živců v tavných nádobách

Vyhláška č. 380/2002 Sb., vyhláška Ministerstva vnitra k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva

Vyhláška č. 247/2001 Sb., vyhláška Ministerstva vnitra o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany

Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030

Koncepce preventivně výchovné činnosti z roku 2005

Koncepce požární prevence 2018 - 2021

Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení z roku 2017

Ženevské úmluvy z roku 1949

Metodická pomůcka Ministerstva vnitra pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti z roku 2018

KNIHY

- Doležel, M., Kyselák, J., Mika, O. J., & Novák, J. (2014). *Základy ochrany obyvatelstva*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Mikulka, B., Mikulka, Š., & Piňos, M. (2003). *Výchova dětí v oblasti požární ochrany – příručka pro učitele základních a speciálních škol*. MV - generální ředitelství HZS ČR.
- Mikulka, B., Mikulka, Š., & Piňos, M. (2005). *Výchova a prevence v oblasti požární ochrany: Příručka pro učitele středních škol*. MV - generální ředitelství HZS ČR.
- Mikulka, Š., Mikulka, B., & Piňos, M. (2007). *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva – terénní příručka pro instruktory*. MV - generální ředitelství HZS ČR.
- Nikl, J. (2000). *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Policejní akademie České republiky.
- Novák, J. (2014). *Vnitřní a vnější bezpečnost státu*. Univerzita Palackého.
- Novák, J. (2014). *Základy řízení*. Univerzita Palackého.
- Padrnos, J. (2001). *Sociální potřeba koncepčního vzdělávání k ochraně člověka za mimořádných událostí. 1. vyd.* Praha: Vysoká škola aplikovaného práva.
- Průcha, P. (2007). *Správní právo, obecná část (Vol. 500)*. Masarykova univerzita Brno.
- Štětina, J. (2000). *Medicína katastrof a hromadných neštěstí*. Grada Publishing.
- Vilášek, J., Fiala, M., & Vondrášek, D. (2014). *Integrovaný záchranný systém ČR na počátku 21. století*. Karolinum Press.

ONLINE ČLÁNKY

- Lerner, M. D., Lindel, B., Vople, J. (2003). *A Practical Guide for Crisis Response in Our Schools*. New York: The National Center for Crisis Management. Retrieved from the World Wide Web: <http://www.schoolcrisisresponse.com/download.htm>
- Šiman, J. (2011). *Preventivně výchovná činnost*. MV – Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR online PowerPoint. Retrieved from the World Wide Web: http://www.dh.cz/dokumenty/organy/uo_roo/preventivne_vychovna_cinnost.pdf

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16451/PODKLADY-K-VYUCE-TEMATOCHRANY-CLOVEKA-ZA-BEZYNYCH-RIZIK-A-MIMORADNYCH-UDALOSTIV-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

http://m.zlin.eu/data/dataupload/okr/krizove_situace/3__krizove_stavy_prehled.pdf

<https://www.bozp-bezpecnost.cz/pozarni-ochrana>

<https://www.dokumentacebozp.cz/aktuality/ozarni-poplachove-smernice-co-musi-obsahovat/>

<http://www.hasik.cz>

<http://www.hasik.cz/history.html>

<https://www.hzscr.cz/>

<https://www.hzscr.cz/clanek/hasici-cr-web-o-nas-hasicsky-zachranny-sbor-cr.aspx>

<https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-uvodem.aspx>

<https://www.hzscr.cz/clanek/preventivne-vyhovna-cinnost-hasicskeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>

<https://www.hzscr.cz/clanek/vzdelavani-v-oblasti-krizoveho-rizeni.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

http://www.hzsmk.cz/prevence/pvc_koncepce.php

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani>

<https://www.mvcr.cz/clanek/civilni-ochrana.aspx>

<https://www.mvcr.cz/clanek/vychova-deti-v-oblasti-pozarni-ochrany.aspx>

PŘÍLOHA P I

1. Na jaké číslo zavoláš, když vidíš, že ve škole hoří?
 - a) 155
 - b) 150
 - c) 158

2. Víš, co znamená slovo „evakuace“?
 - a) hašení požáru
 - b) volání na tísňovou linku
 - c) přemístění do bezpečného prostoru při požáru

3. Jak se budeš chovat při opuštění budovy (evakuaci)?
 - a) utíkat co nejrychleji bez přemýšlení
 - b) rozvážně v klidu jít nejbližším únikovým východem
 - c) skočit z okna

4. Který hasicí přístroj NESMÍŠ použít na elektronické zařízení?
 - a) vodní
 - b) práškový
 - c) sněhový

5. Co řekneš tísňové lince do telefonu, když hoří?
 - a) KOLIK je ti let, JAK se jmenuješ
 - b) CO se stalo, KDE se stalo, KDO volá
 - c) JAK se to stalo

6. Co uděláš, když ti začne hořet oblečení?
 - a) vysleču ho
 - b) lehnu si a budu se kutálet
 - c) budu utíkat

7. Kdy se koná zkouška sirén?

- a) každou středu v 12:00 hod.
- b) poslední pondělí v měsíci v 12:00 hod.
- c) první středu v měsíci v 12:00 hod.

8. Jak ošetříš popáleninu?

- a) zalepím náplastí
- b) zchladím studenou vodou
- c) namažu mastí

9. Jak se dostaneš z místnosti plné kouře ke dveřím?

- a) budu dýchat z plných plic a utíkat
- b) počkám na paní učitelku
- c) zakryju si ústa a půjdu po zemi podél zdi

10. Co budeš dělat, když ve škole hoří?

- a) zavolám rodičům
- b) začnu utíkat
- c) budu poslouchat příkazy učitelů

11. Jak se nazývají lidé nebo jednotky, které voláš, když ve škole hoří?

.....

12. Co uděláš jako první, když vidíš, že ve škole je kouř nebo oheň?

.....